

KEHITTÄMISYHDISTYS YLÄ-SAVON VETURI RY

LEADER YLÄ-SAVON VETURIN VAIKUTTAVUUSTUTKIMUS

Loppuraportti 16.6.2022

Benjamin Heikkinen, Sari Rannanpää ja Janne Sinerma, MDI Public Oy

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	2
1. JOHDANTO	3
1.1 Arvioinnin tarkoitus ja tavoitteet	3
1.2 Arvioinnin toteutus	4
2. YLÄ-SAVON VETURIN STRATEGIAN KUVAUS	6
3. YLÄ-SAVON VETURIN STRATEGIAN TOTEUTUS	10
3.1 Strategian toimeenpano	10
3.2 Indikaattorit	14
3.3 Strategian tavoitteiden saavuttaminen	15
3.3.1 <i>Kehittämishankkeet</i>	16
3.3.2 <i>Teemahankkeet</i>	17
3.3.3 <i>Yritystuet</i>	18
3.3.4 <i>Yritysryhmähankkeet</i>	19
3.3.5 <i>Hankehallinto ja hankkeiden toteutus</i>	19
4. LEADER YLÄ-SAVON VETURI ALUEEN KEHITTÄJÄNÄ	22
5. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	23
6. LIITE 1. KYSELYIDEN PURUT	26
6.1 Kehittämishankkeet	26
6.2 Teemahankkeiden alatoimenpiteet	35
6.3 Yritystuet	40
6.4 Yritysryhmähankkeiden osallistujat	47
7. LIITE 2. INFOGRAAFI	52

1. Johdanto

Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturi on Ylä-Savon alueen paikalliskehittäjä, jonka toimialueen muodostavat Ylä-Savon seitsemän kuntaa (Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi ja Vieremä).

Ylä-Savon Veturin Täynnä mahdollisuuksia! -paikallinen kehittämisstrategia 2014-2020 toteutti Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014-2020. Strategiassa oli kolme painopistettä (Nuoret tulevaisuuden tekijöinä, Aukkaiden hyvä arki, Elinvoimaa ja yrittäjyyttä) sekä läpileikkaavia teemoja (maaseutuinnovaatiot; ympäristö, luonto ja kulttuuri sekä kansainvälisyys).

1.1 Arvioinnin tarkoitus ja tavoitteet

Ohjelmakausien taitteessa on tärkeää tarkastella rahoitettuja hankkeita ja tutkia, millaisia tuloksia ja vaikutuksia niillä on ollut alueella. Tämä auttaa sekä todentamaan toimien vaikuttavuutta, parantamaan kehittämistyötä seuraavalle ohjelmakaudelle, että tuottamaan pohjamateriaalia ohjelmaviestintää varten.

Tämän vaikuttavuustutkimuksen tavoitteena oli selvittää ohjelmakauden 2014-2020 aikana päätöksen saaneiden hankkeiden tuloksia, vaikutuksia ja vaikuttavuutta ja niiden merkitystä alueen elinvoimaan. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää tuloksekkaaseen toteutukseen vaikuttavia tekijöitä ja mekanismeja sekä hankkeiden merkitystä hakijoiden oman toiminnan kannalta.

Selvitys kattaa Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturi ry:n rahoittamat yritystuet, hanketuet ja teemahankkeet. Arvioinnissa etsittiin vastauksia seuraaviin arviointikysymyksiin:

Yleisiä tutkimuskysymyksiä:

- Mitä lisäarvoa hanke toi hakijan toimintaan?
- Missä määrin hanke on edistänyt yhteistyötä, tuonut hakijan toimintaan uutta tai parantanut hakijan toimintaedellytyksiä/ kehittämistyötä?
- Mitkä ovat hyvän hankkeen tunnusmerkit/tekijät onnistumiseen, vaikutuksiin ja vaikuttavuuteen?
- Nouseeko kesken jääneistä, alitoteutuneista hankkeista jotain erityistä, joka tulisi ennakoida hankeneuvonnassa/muussa vaiheessa prosessia?
- Mitä alueen kannalta merkittävää nousee esiin?

Teemahankkeiden kysymykset:

- Missä määrin hanke on edistänyt
 - yhdistyksen käytännön toimintaa (hallinto, varainkeruu, tms.)?
 - uutta toimintaa, uusia toimintatapoja?
 - energiatehokkuutta?

Yritystukien kysymykset:

Kokeilutuki

- Missä määrin tuki on edistänyt uuden tuotteen/ palvelun markkinoille saattamista/ kehittämistä?
- Onko uusi tuote/ palvelu edelleen käytössä vai todettu ns. tuottamattomaksi? Miksi?

Perustamistuki

- Missä määrin tuki on edistänyt yrityksen käynnistämistä?
- Onko tuella tehdyt toimenpiteet olleet tarkoituksenmukaisia ja miksi on/ei?
- Onko yritystoiminta edelleen käynnissä/loppunut?

Investointituki

- Missä määrin tuki on edistänyt
 - liiketoiminnan kehittymistä/ kasvua?
 - uusia tuotteita/ palveluja/ menetelmiä, muuta?
 - työllisyyttä?
 - yrittäjän osaamista?
 - energiatehokkuutta?

Yritysryhmähanke

- Missä määrin tuki on
 - edistänyt yrittäjän osaamista?
 - vaikuttanut yrityksen toimintaedellytyksiin?
 - vaikuttanut yhteistyön kasvuun ja yhdessä tekemiseen?
 - edistänyt yrittäjän verkostoja?
 - edistänyt uusien asiakkaiden/kohderyhmien tavoittamista?

1.2 Arvioinnin toteutus

Arviointi toteutettiin aikavälillä marraskuu 2021 - kesäkuu 2022. Arvioinnin toteutti Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI Public Oy, ja arvioinnin toteuttamiseen osallistuivat HTM Benjamin Heikkinen, MPhil Sari Rannanpää (vastuullinen arvioitsija) sekä YTM Janne Sinerma.

Arvioinnissa käytettiin sekä dokumenttiaineistoa, seurantatietoja, haastattelu- ja kyselyaineistoa että Leader Ylä-Savon Veturin työpajassa syntyneitä materiaalia. Arviointiaineiston keruussa pyrittiin triangulaatioon eli aineistojen ja tiedonkeruun, analyysin ja metodologian sekä toimijoiden suhteen käytettiin useita eri menetelmiä ja arviointikysymyksiä tarkasteltiin useiden eri osallisten näkökulmasta.

Selvityksen pohjan loi dokumenttianalyysi, jonka aineistoja olivat vuosiraportit, hankkeiden loppuraportit sekä muut työn kannalta relevantit selvitykset. Dokumenteista analysoitiin mm. hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia, hyviä käytäntöjä, yhteistyötä, hankehallintoa, viestintää ja toteutuksen haasteita.

Tässä tutkimuksessa käytetyt hankkeiden perus- rahoitus- ja indikaattoritiedot on poimittu Hyrrä-järjestelmästä maaliskuussa 2022. Käytetyt rahoitustiedot olivat hyväksytyä rahoitusta ja taulukoissa käytetty rahoitustieto on julkisen tuen yhteismäärä.

Dokumentti- ja indikaattorianalyysiä syventämään toteutettiin 15 teemahaastattelua maaliskuuhun 2022 aikana. Haastateltaviksi valittiin sekä laajempaa seudullista näkemystä edustavia haastateltavia että hankkeiden toteuttajia. Hankkeiden toteuttajat edustivat kuntia, yhdistyksiä ja yrityksiä.

Laajemman näkemyksen saamiseksi selvityksessä toteutettiin neljä kyselyä: kehittämishankkeiden kysely (31 vastaajaa, vastausprosentti 68 %), teemahankkeiden alatoimenpiteiden kysely (68 vastaajaa, vastausprosentti 55 %), yritystukien kysely (23 vastaajaa, vastausprosentti 40 %) ja yritysryhmähankkeiden osallistujien kysely (9 vastausta, vastausprosentti 36 %). Kyselyiden vastausmäärät vaihtelivat kysymyksittäin ja kyselyiden tuloksiin otettiin mukaan sekä kyselyn loppuun asti vastanneet että vain osaan kysymyksistä vastanneet vastaajat.

Lisäksi 17.5.2022 järjestettiin tulostyöpaja Kehittämisyhdistys Ylä-Savon Veturin hallitukselle lisämessä. Työpajaan osallistui yhteensä 7 hallituksen jäsentä tai sijaista sekä neljä Ylä-Savon Veturin työntekijää. Työpajassa validoitiin arviointihavaintoja ja keskusteltiin niistä. Pienryhmäkeskustelussa käytiin läpi arvioinnin keskeisiä nostoja, kehittämistarpeita ja suosituksia sekä tulevalla kaudella jatkettavia hyviä käytäntöjä.

Arviointiaineisto analysoitiin laadullisia menetelmiä sekä kuvailevaa tilastotiedettä käyttäen. Arvioinnin päätelmät ja suositukset perustuvat koko aineistoon.

2. Ylä-Savon Veturin strategian kuvaus

Yleispiirteiltään Ylä-Savon Veturin strategiset tavoitteet liittyvät elämisen ja elinolosuhteiden ylläpitämiseen sekä paikallisen elinkeinotoiminnan parantamiseen toimialueella. Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategiassa 2014 - 2020 on esitetty visio vuodelle 2020:

”Ylä-Savon maaseutu on vetovoimainen, väestörakenteeltaan terve, luontoarvoihinsa tukeutuva ja kansainvälisesti suuntautunut alue, jolla on kestävä palvelurakenne ja toimiva infrastruktuuri. Se on moderni, monipuolisen yritystoiminnan alue, joka tarjoaa viihtyisän ja turvallisen elinympäristön kaikenikäiselle väestölle. Uutta teknologiaa hyödynnetään innovatiivisesti. Asukkaat tekevät laajaa yhteistyötä ja toimivat aktiivisesti sekä oman kylänsä kehittämiseksi että koko alueen hyvinvoinnin edistämiseksi.”

Ylä-Savon Veturin strategiassa 2014 - 2020 kantavana teemana ovat yrittäminen sekä yhteistyö, jonka alle on sommiteltu kolme pääpainopistettä sekä useampi läpileikkaava painopiste. Veturin strategia tukee myös kokonaisuudessaan maaseuturahaston kolmea eri tavoitetta: Maatalouden kilpailukykyä, luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä maaseutualueiden tasapainoista alueellista kehitystä¹. Tämän lisäksi Veturin strategiassa otetaan huomioon Eurooppa 2020 älykkään, osallistuvan ja kestävän kasvun strategia²

Taulukko 1. Ylä-Savon Veturin strategiset painopisteet sekä läpileikkaavat teemat

Painopisteet	Läpileikkaavat teemat
<ul style="list-style-type: none">• Nuoret tulevaisuuden tekijöinä• Asukkaiden hyvä arki• Elinvoimaa ja yrittäjyyttä	<ul style="list-style-type: none">• Maaseutuinnovaatiot• Ympäristö, luonto ja kulttuuri• Kansainvälisyys

Edellä esitetyt strategiset painopisteet ja läpileikkaavat teemat on valittu osallistavien työpajojen ja yhteistyön avulla asukkaiden sekä eri sidosryhmien kanssa. Tämän lisäksi valitut painopisteet pohjautuvat ja ovat jatkumoa Veturin edellisestä strategiakaudesta.

NUORET TULEVAISUUDEN TEKIJÖINÄ

Ensimmäinen Ylä-Savon Veturin strateginen tavoite koskee alueen nuorisoa. Jo edellisellä ohjelmakaudella nuoret olivat strategisesti merkittävässä roolissa: toteutuneilla nuorisohankkeilla aktivoitiin onnistuneesti nuoria. Ylä-Savon Veturin 2014 - 2020 strategiassa nuoriin kohdistuvalla painopisteellä pyrittiin vaikuttamaan erityisesti kahteen suurempaan kokonaisuuteen. Erityisesti nuorten kiinnittyminen ja kotiseutuun nähtiin merkittävänä teemana. Tämän lisäksi nuorten kesätyöllistymisen ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen nähtiin tärkeänä edistettävänä asiana. Nuoret tulevaisuuden

¹ Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategia 2014 - 2020.

² Europe 2020 - a strategy for smart, sustainable and inclusive growth
<https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

tekijöinä-painopiste voidaan jakaa kolmeen eri tavoitteeseen sekä näiden toimenpiteisiin, joilla tavoitteisiin päästään.

Nuoret ovat aktiivisia eivätkä syrjäydy

- Tuetaan harrastustoimintaa ja osallistumista kehittäviä hankkeita.
- Kampanjoidaan nuorten kylä- ja järjestötoimintaan osallistumisesta.

Nuorten työllistyminen kotiseudulle

- Edistetään opiskeluaikaisten yhteyksien luomista yrityksiin.
- Edistetään yhteistyötä yrittäjyyskasvatuksessa.
- Tuetaan yrittäjyyskasvatushankkeita.
- Tuetaan etätöiden ja työn tekemisen uusia muotoja kehittäviä hankkeita.
- Aktivoidaan kolmatta sektoria työllistämään nuoria kylille ja järjestöihin.

Nuorten kansainvälistyminen

- Rahoitetaan nuorten kv-hankkeita, erityisesti yrittäjyys-hankkeita.
- Ohjataan nuoria ja toimijoita hakemaan rahoitusta muista lähteistä.³

ASUKKAIDEN HYVÄ ARKI

Toinen painopiste koskee Ylä-Savon Veturin toimialueen hyvää ja turvallista arkea sekä toimivaa lähidemokratiaa. Painopiste on myös jatkumoa edellisen strategiakauden tavoitteisiin ja toteutukseen nähden, sillä nykyinen painopiste ottaa vahvasti huomioon edellisellä toimikaudella saavutetut lähiliikuntapaikkojen sekä kylien kokoontumistilojen kunnostustoimet. Asukkaiden hyvä arki painopisteen alle on sovitettu neljä eri tavoitetta sekä näiden tavoitteiden toimenpiteet.

Toimiva infrastruktuuri

- Keskustelunavaukset uusista kuljetus- tietoliikennetkaisuista.
- Infraan liittyvien selvitysten teon tukeminen.
- Kylien palvelukeskusten tietoliikennetyhteyksien tukeminen.

Lähipalveluiden turvaaminen

- Uusien toimintamallien ja uuden yritystoiminnan tukeminen.
- Palveluiden tarpeiden ja toteutusmahdollisuuksien selvittäminen.
- Koulutuksien järjestäminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen.
- Kunta-kylä-yhteistyön ja kyläyhteenliittymien synnyn tukeminen.
- Kylien liiketoiminnan ja kylätalojen hyötykäytön tukeminen.

Uusien asukkaiden määrän kasvu ja viihtyisä asuinympäristö

- Teemaan liittyvien kehittämishankkeiden tukeminen.

³ Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategia 2014 - 2020.

- Kylien markkinoiminen uudella tavalla.
- Nuorten aktivoiminen muuttamaan maaseudulle.
- Maahanmuuttajien vastaanottamisen ja kotoutumisen edistäminen.
- Haja-asutusalueiden rakennuspaikkaselvitysten ja kyläkaavoituksen tukeminen sekä tonttitarjonnan edistäminen.
- Maisemanhoito- ja kehittämishankkeisiin aktivointi.
- Kyläkohtaisen energiatuotannon ja jätteenkäsittelyn tukeminen.
- Neuvonta- ja koulutustilaisuudet jäteasioissa.
- Vesistöjen aktivointi.⁴

ELINVOIMAA JA YRITTÄJYYTTÄ

Kolmas Ylä-Savon Veturin strateginen painopiste kohdennettiin alueen elinkeino- ja yritystoiminnan ympärille. Tämän painopiste voidaan jakaa kolmeen laajempaan kokonaisuuteen, jotka koskevat maaseudun asukkaita ja elinkeinotoimintaa koskevaa yrittämistä, luontoa, luonnonvaroja ja kulttuuria koskevaa yrittämistä sekä etätyötä, osa-aikayrittäjyyttä ja muita uusia työllistymisen muotoja koskevaa toimintaa. Tämänkin painopiste on jatkumoa edellisen strategiakauden painopisteestä, jossa tuettiin monipuolisesti yrittäjyyttä ja etenkin pien- ja mikroyrittäjyyttä, jotka nähdään elintärkeinä toimenpiteinä. Painopisteen alla on kuusi kappaletta erilaisia tavoitteita sekä näiden alla olevia toimenpiteitä.

Yritystoiminnan lisääntyminen ja monipuolistuminen

- Yritystuet eri toimialojen toimiville ja aloittaville yrityksille.
- Aloittavan yrittäjän tukeminen (Liikeidean arviointi, asiantuntijahaku).
- Innovaatioiden alkuvaiheen tuki (Arviointi, rahoituksen etsiminen).
- Tuotekehityksen tukeminen.
- Maahanmuuttajien yrittäjyyden edistäminen.

Yritysten verkostoitumisen lisääntyminen

- Yritysten verkostoitumista edistävät hankkeet.
- Julkisen sektorin, yritysten ja kolmannen sektorin yhteistyön edistäminen.
- Eri toimialojen yritysten verkostoitumisen edistäminen.
- Kansainvälisen verkostoitumisen edistäminen.

Riittävien lähipalveluiden saatavuus

- Uudenmuotoisen palvelutuotannon tukeminen.
- Uuden teknologian edistäminen palveluiden tuottamisessa.
- Selvitysten, kokeilujen ja pilottihankkeiden toteuttaminen.

Maa- ja metsätalouden tuotantoketjujen vahvistuminen

- Alkutuotantoa tukevan palvelutoiminnan tukeminen.
- Lähiruuan markkinoinnin tukeminen.
- Kansainvälisen verkottumisen tukeminen.

⁴ Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategia 2014 - 2020.

- Metsän ja puun uusien käyttömuotojen tukeminen (Selvitykset, yritystuet).
- Puubioenergian kehitystyön ja alkavien yritysten tukeminen.
- Bioenergiayrittämisen ja -kehitystoiminnan tukeminen.

Luonto-, kulttuuri- ja hyvinvointimatkailu kehittäminen

- Selvitysten ja kehittämishankkeiden tukeminen.
- Yritysten verkostoitumisen tukeminen.
- Kansainvälisyyden edistäminen.
- Kulttuurihankkeiden tukeminen.
- Paikallisen luonnon ja kulttuurin tuotteistamisen tukeminen.

Luonnonvarojen kestävä käyttö

- Ympäristöliiketoiminnan tukeminen.
- Ympäristöystävällisen teknologian käyttöönoton tukeminen.⁵

⁵ Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategia 2014 - 2020.

3. Ylä-Savon Veturin strategian toteutus

Ylä-Savon Veturin strategiaa toteutettiin Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 toimenpiteiden kautta. Näitä olivat:

- Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet (M01)
 - 1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet
- Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06)
 - 6.2 Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan
 - 6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen
- Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla (M07)
 - 7.0 Koordinointiosa 7 toimenpide
 - 7.1 Selvitykset ja suunnitelmat
 - 7.2 Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen
 - 7.3 Laajakaistainfrastruktuuri ja sähköiset palvelut
 - 7.4 Maaseudun palvelut
 - 7.5 Vapaa-aika ja matkailuinvestoinnit
- Yhteistyö (M16)
 - 16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen
 - 16.3 Mikroyritysten yhteistyö
 - 16.10 Muut yhteistyöhankkeet

Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet (M01) on toimenpiteenä läpileikkaava, eli sillä on tarkoitus edistää kaikkia Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman prioriteetteja. Toimenpiteessä tuetaan hankkeita, jotka parantavat maaseutuyrittämiseen ja sen uudistamiseen liittyvää ammattitaitoa ja osaamista. Hankkeilla lisätään myös yrittäjien tietämystä ja valmiutta uusiin kehittämistoimenpiteisiin. **Tila- ja yritystoiminnan kehittämisen (M06)** toimenpiteellä on kolme alatoimenpidettä, joista tässä arvioinnissa tarkastellaan alatoimenpiteitä *6.2 Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan maaseutualueilla* ja *6.4. Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen*. Alatoimenpiteiden tavoitteena on lisätä maaseutualueiden toimeentulomahdollisuuksia tukemalla tuotteiden ja palvelujen kehittämistä, etsimällä uusia markkinoita ja kannustamalla yrityksiä yhteistyöhön. **Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla (M07)** -toimenpiteen tarkoituksena on lisätä maaseutualueiden kestävyyttä ja elinvoimaisuutta parantamalla palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, parantaa maaseudun infrastruktuuria ja kehittää kylien osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Tässä arvioinnissa tarkastellaan kuutta alatoimenpidettä. **Yhteistyötoimenpiteellä (M16)** on useita alatoimenpidettä, joista tässä arvioinnissa tarkastellaan kolmea. Yhteistyötoimenpiteellä tuetaan muun muassa uusien yhteistyöhankkeiden perustamista ja yritysryhmien toimintaa.⁶

3.1 Strategian toimeenpano

Ylä-Savon Veturi on myöntänyt ohjelmakaudella 2014-2020 rahoitusta noin 4 miljoonaa euroa. Rahoituksesta noin 23 prosenttia on myönnetty yritystukiin ja loput erilaisille kehittämishankkeille. Alueen kuntien

⁶ Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020, 4.8.2021

toteuttamiin hankkeisiin rahoitusta on myönnetty liki 1,1 miljoonaa euroa eli noin 27 % rahoituksesta. Noin puolet rahoituksesta on myönnetty erilaisten järjestöjen, yhdistysten ja oppilaitosten hankkeisiin sekä teemahankkeisiin, joiden alatoimenpiteet ovat yhdistysten toteuttamia.

Taulukko 2. Rahoitus hankkeiden toteuttajatyypeittäin.

Hakija	Hankkeiden lkm	Hyväksytty julkinen tuki yhteensä	Rahoituksen %-osuus
Kunnat	21	1 093 593	27 %
Yritykset	71	929 553	23 %
Muut järjestöt	17	925 536	23 %
Teemahankkeet (yhdistykset)	11	518 930	13 %
Urheiluseurat	7	147 705	4 %
Seurakunnat ja uskonnolliset järjestöt	2	104 445	3 %
Muu koulutus	1	94 500	2 %
Korkea-asteen koulutus	2	75 436	2 %
Elinkeinoelämän ja työnantajajärjestöjen toiminta	2	57 818	1 %
Metsästys ja ampumaurheilu	3	34 573	1 %
Kehittämissyhtiöt	1	30 300	1 %
Yhteensä	138	4 012 389	100 %

Alatoimenpiteittäin tarkasteltuna rahoitusta on suunnattu etenkin alatoimenpiteisiin 7.4 Maaseudun palvelut (noin 1,8 miljoonaa euroa) ja 7.5 Vapaa-aika ja matkailuinvestoinnit (noin 470 000 euroa) sekä 6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen (noin 485 000 euroa). Näiden alatoimenpiteiden hankkeisiin on kohdentunut myös lukumääräisesti suurimmat määrät hankkeita. Mielenkiintoinen yksityiskohta on alatoimenpiteeseen 7.1 Selvitykset ja suunnitelmat kohdennettu arviolta keskimääräistä suurempi hanke- ja rahoitusmäärä (kuusi hanketta ja noin 188 000 euroa). Alatoimenpiteen hankkeilla on tuotettu Veturin strategian toteuttamista ja toimien suuntaamista tukevaa tietoa. Selvitysten ja hankkeiden välillä on syntynyt myös kehittämisspolkuja, kun selvityshankkeiden tulosten perusteella on syntynyt tunnistettuihin tarpeisiin pohjautuvaa hanketoimintaa.

Alatoimenpiteessä 7.4 Maaseudun palvelut rahoitusta on kohdennettu huomattavasti erilaisiin kehittämishankkeisiin ja investointien osuus hankkeista on pienempi. Alatoimenpiteen 7.4. rahoituksesta noin 68 prosenttia on kohdennettu kehittämishankkeisiin ja noin 32 prosenttia investointeihin. Alatoimenpiteen 7.4. hankkeisiin lukeutuvat myös kuusi teemahanketta. Rahoitetut kehittämishankkeet ovat liittyneet mm. nuorten hyvinvointipalveluiden ja työllistymismahdollisuuksien edistämiseen, palvelutuotantomallien kehittämiseen, kylätalojen toiminnan kehittämiseen ja ilmastotietouden edistämiseen. Teemahankkeissa on lisäksi rahoitettu opintomatkoja ja tapahtumia. Alatoimenpiteen 7.4. investointihankkeissa on puolestaan rahoitettu mm. useiden kylätalojen ja kokoontumispaikkojen kunnostuksia ja parannuksia, hankittu harrastusvälineitä ja laitteita sekä rahoitettu vapaaehtoisten palokuntien kalustohankinta ja kalustotilojen laajennus. Neljässä teemahankkeessa on myös rahoitettu yhdistysten pieniä laiteinvestointeja kuten av-laitteita, ilmalämpöpumppuja, harrastusvälineitä ja kokoontumistilojen pienlaitteita.

Alatoimenpiteen 7.5. vapaa-aika ja matkailuinvestoinneissa on mm. hankittu koneita ja laitteita sekä kehitetty ja rakennettu erilaisia matkailu ja ulkoilukohteita. Hankkeissa on esimerkiksi hankittu ajanottolaitteisto urheilukäyttöön, golfkentän huoltoon liittyviä koneita, tapahtumakalusteita ja toiminnallisia liikuntalaitteita. Hankeissa on myös esimerkiksi rakennettu kuntoportaita, rakennettu

parkour-ratoja, kehitetty reitistöjä ja niiden infrastruktuuria, rakennettu talviuimareiden pukeutumistila ja kulttuuriympäristökohteen wc-tilat sekä rakennettu uimaranta.

Alatoimenpiteessä 6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen on rahoitettu 60 yritysten investointitarpeisiin vastannutta hanketta. Yritykset ovat mm. hankkineet erilaisia koneita ja laitteita, hankkineet ohjelmistoja ja rakentaneet yritystoiminnassa tarvittavia tiloja.

Taulukko 3. Rahoitus alatoimenpiteittäin

Alatoimenpide	Hankkeiden lkm	Hyväksytty julkinen tuki yhteensä	Rahoituksen %-osuus
1.2 Tiedonvälitys ja esittelytoimet	1	35 704	1 %
6.2 Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan	11	144 313	4 %
6.4 Investoinnit maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen	60	785 240	20 %
7.0 Koordinointiosa 7 toimenpide	5	82 815	2 %
7.1 Selvitykset ja suunnitelmat	6	188 299	5 %
7.2 Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen	1	80 244	2 %
7.3 Laajakaistainfrastruktuuri ja sähköiset palvelut	1	55 576	1 %
7.4 Maaseudun palvelut	26	1 835 576	46 %
7.5 Vapaa-aika ja matkailuinvestoinnit	18	469 328	12 %
16.10 Muut yhteistyöhankkeet	2	231 265	6 %
16.2 Uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen	1	21 440	1 %
16.3 Mikroyritysten yhteistyö	6	82 590	2 %
Kaikki yhteensä	138	4 012 390	100 %

Rahoitusta hankkeiden toteutuskunnittain eli tuensaajan kotikunnittain tarkasteltaessa nähdään, että hieman yli puolet sekä rahoituksesta (noin 2,3 miljoonaa) että hankkeiden lukumäärästä (71 hanketta) kohdistuu Iisalmen alueelle. Osaltaan tätä selittää Iisalmen kaupungin alueen muita kuntia suuremmat resurssit toimia hankkeiden toteuttajana. Lisäksi Hyrrä-järjestelmässä hakijan kotipaikaksi merkitään hakijan kotikunta, vaikka hankkeen toiminta kohdistuisi todellisuudessa useaan kuntaan. Alueen keskeisenä kuntana myös useat hanketoteuttajat sijaitsevat Iisalmen alueella. Alueen muiden kuntien ja toimijoiden mukaan saamiseksi yhä useampiin hankkeisiin, on hankkeiden hakijoille asetettu vaatimus vähintään yhden kumppanin ottamisesta mukaan hankkeeseen. Veturilla oli myös osan ohjelmakautta voimassa linjaus, jossa kunnilta vaadittiin vähintään kahden kunnan yhteisiä hankkeita. Esimerkiksi Pielavesi ja Keitele toteuttivat tuolloin yhteisiä hankkeita, joissa hakijana oli Keitele, vaikka toiminta kohdistui todellisuudessa molempiin kuntiin.

Keiteleen, Kiuruveden, Lapinlahden ja Vieremän alueella toteutettujen hankkeiden rahoitus vaihtelee noin 287 000-392 000 euron välillä ja toteutettujen hankkeiden määrä vaihtelee näiden kuntien alueella 12-15 hankkeen välillä. Pielaveden (noin 190 000 euroa ja 8 hanketta) ja Sonkajärven (noin 166 000 euroa ja 6 hanketta) alueella toteutettujen hankkeiden rahoitus on sekä lukumäärällisesti että rahoituksen määrässä noin puolet neljää edellä mainittua kuntaa pienempää.

Taulukko 4. Rahoitus ja hankkeiden lukumäärät toteutuskunnittain.

Kunta	Hankkeiden lkm	Hyväksytyt julkinen tuki yhteensä	Rahoituksen %-osuus
Iisalmi	71	2 272 171	57 %
Keitele	13	317 575	8 %
Kiuruvesi	15	287 918	7 %
Lapinlahti	13	384 657	10 %
Pielavesi	8	190 481	5 %
Sonkajärvi	6	166 769	4 %
Vieremä	12	392 818	10 %
Kaikki yhteensä	138	4 012 390	100 %

Yritystukia on myönnetty hyvin laajalti eri toimialoille. Yksittäistä muita toimialoja huomattavasti enemmän tukea saanutta toimialaa ei ole, vaan 20 suurimmalle toimialalle myönnetty rahoitus asettuu noin 65 000 euron ja 17 000 euron välille ja kullakin toimialalla tukea on myönnetty tyypillisesti 1-2 hankkeelle. Kaikkiaan yritystukea on alueella Ylä-Savon Veturin toimesta myönnetty 50 eri toimialalle.

Taulukko 5. Yritystukien 20 suurinta toimialaa rahoituksen määrässä.

Toimiala	Hankkeiden lkm	Hyväksytyt julkinen tuki yhteensä
56101 - Ravintolat	2	65 373
01110 - Viljakasvien (pl. riisin), palkokasvien ja öljysiemenkasvien viljely	2	58 042
90040 - Taidelaitosten toiminta	2	51 486
43110 - Rakennusten ja rakennelmien purku	1	49 000
79120 - Matkanjärjestäjien toiminta	2	45 000
93110 - Urheilulaitosten toiminta	3	44 874
71201 - Autokatsastus	1	40 991
43120 - Rakennuspaikan valmistelutyöt	2	36 086
01620 - Kotieläintaloutta palveleva toiminta	2	33 211
96090 - Muualla luokittelemattomat henkilökohtaiset palvelut	2	28 737
33200 - Teollisuuden koneiden ja laitteiden ym. asennus	1	27 020
86901 - Fysioterapia	1	23 241
93190 - Muu urheilutoiminta	2	22 791
46719 - Muiden polttoaineiden tukkukauppa	1	21 841
32502 - Hammasproteesien, keinohampaiden ym. valmistus	1	21 372
16100 - Puun sahaus, höyläys ja kyllästys	2	20 556
47785 - Lahjatavaroiden ja askartelutarvikkeiden vähittäiskauppa	2	19 987
01500 - Yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintalous (sekatilat)	2	19 927
64990 - Muualla luokittelemattomat rahoituspalvelut (pl. vakuutus- ja eläkevakuustoiminta)	1	19 250
73111 - Mainostoimistot	3	17 568

3.2 Indikaattorit

Kehittämishankkeet ja yritystukihankkeet raportoivat hankkeissa aikaansaadut tuotokset Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 indikaattoreihin. Indikaattorituotosten tulkintaan liittyy varauksia, mutta ne kuvaavat osaltaan sitä, minkä tyyppisiä tuloksia hankkeilla on saatu aikaan. Veturin alueella hankkeet ovat mm. luoneet edellytyksiä ihmisten, yritysten ja muiden organisaatioiden kohtaamiselle ja yhteisöllisyyden syntymiselle. Aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määräksi hankkeissa on raportoitu 36 342 henkilöä, hankkeisiin on raportoitu osallistuneen 1 584 organisaatiota, uusia toimijoita on saatu mukaan 149 kappaletta ja talkootyötä on tehty 24 866 tuntia. Parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määräksi hankkeissa on raportoitu 1 414 503, joskin on huomioitava, että samat alueen asukkaat ovat hyötäneet useampaan kertaan hankkeiden aikaansaamista parantuneista palveluista.

Taulukko 6. Kehittämishankkeiden raportoimat indikaattorituotokset.

Indikaattori	Toteuma
Aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrä yht. (kpl)	36 342
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä yht. (htv)	47
Hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen lukumäärä, yht. (kpl)	7
Hankkeeseen osallistuvat organisaatiot (kpl)	1 584
Hankkeessa kehitetyt uudet tuotteet ja menetelmät (kpl)	1
Hankkeessa mukana olevien yritysten määrä (kpl)	153
Hankkeessa mukana olleiden muiden toimijoiden määrä	108
Julkaistun materiaalin (sis. verkkojulkaisut) lukumäärä (kpl)	72
Laaditut ja päivitettyt suunnitelmat (kpl)	43
Parantuneista palveluista hyötyvän maaseutuväestön määrä (hlö)	1 414 503
Rakennetut/kunnostetut/varustetut rakennukset ja rakennelmat (kpl)	98
Toimenpiteiden määrä (kpl)	277
Tuettujen esittelytilaisuuksien (demonstraatio) lukumäärä (kpl)	20
Tuettujen infotilaisuuksien lukumäärä (kpl)	66
Tuetussa hankkeessa tehdyt talkootyötunnit (h)	24 866
- joista yli tavoitetason olevat talkootyötunnit (h)	6 732
Uusien toimijoiden määrä (kpl)	149
Ympäristöä parantavat toimet (kpl)	26
Yritysten yhteisten uusien palveluiden / tuotteiden määrä (kpl)	23

Yritystukea saaneet yritykset ovat raportoineet sekä lähtötasoon verrattuna tapahtunutta liikevaihdon kasvua että elinkeinotoiminnan tuloksen paranemista. Tukea saaneiden yritysten liikevaihto on kasvanut 25 prosenttia ja elinkeinotoiminnan tuloksen on raportoitu parantuneen 35 prosentilla. Matkailuun liittyen yrityksissä on myös raportoitu majoitusvuorokausien määrän kasvua, matkailutuotteiden tai palveluiden määrän lisääntymistä ja ohjelmalveluiden asiakasvuorokausien määrän kasvua. Yritysten raportoimien tietojen perusteella yrityksissä on aikaansaatua yhteensä 39 työpaikkaa. Huomionarvoista on, että näistä työpaikoista 30:een on työllistynyt mies, vaikka Veturin myöntämissä yritystuissa ei ole esimerkiksi havaittavissa erityistä painottumista huomattavan miesvaltaisille aloille. Mitään erityistä syytä yrityksissä aikaansaatujen työpaikkojen painottumisesta miesten työpaikkoihin ei tutkimuksessa havaittu.

Taulukko 7. Yritystukihankkeiden raportoimat indikaattorituotokset.

Indikaattori	Lähtötaso	Toteuma	Muutos	Muutos %
Elinkeinotoiminnan tulos (euroa)	1 393 524	1 887 023	493 500	35 %
Kausikäytössä olevat vuodepaikat		25	25	-
Liikevaihto (euroa)	15 784 794	19 699 751	3 914 956	25 %
Lämpöä (MWh/vuosi)	30 000	44 000	14 000	47 %
Majoitusvuorokaudet (kpl/vuosi)	3 350	4 500	1 150	34 %
Matkailutuotteet/palvelut (kpl)	7	37	30	429 %
Ohjelmalveluiden asiakasvuorokausia (kpl/vuosi)	82	105	23	28 %
Ohjelmalveluiden vierailijoita (kpl/vuosi)	8 550	9 650	1 100	13 %
Työpaikat, Miehet 29 v. tai yli (kpl)	56	76	20	35 %
Työpaikat, Miehet alle 29 v. (kpl)	19	29	10	53 %
Työpaikat, Naiset 29 v. tai yli (kpl)	56	62	6	11 %
Työpaikat, Naiset alle 29 v. (kpl)	10	13	3	30 %
Ympärivuotiset vuodepaikat (kpl)	49	64	15	31 %

3.3 Strategian tavoitteiden saavuttaminen

Arviointia varten toteutettiin Veturin strategian painopisteiden toteutumisen seuranta käyttämällä Veturin omaa seurantataulukkoa ja yhdistämällä sen tiedot arvioinnin kohteena oleviin hankkeisiin ja arvioinnissa rahoitustietona käytettyyn hyväksytyyn julkiseen tukeen. Tämä tarkastelun tulos poikkeaa hieman Veturin omasta seurannasta, jossa on mukana kaikki hankkeet ja myönnetty rahoitus. Painopisteiden toteumaprosentit eivät tarkasteluissa kuitenkaan olennaisesti eroa toisistaan.

Veturin vuosien 2014-2020 strategiassa⁷ rahoituskehityksen tavoiteltiin jakautuvan painopisteiden välillä seuraavasti: Nuoret tulevaisuuden tekijöinä 25 %, Asukkaiden hyvä arki 40 % ja Elinvoimaa ja yrittäjyyttä 35 %. Strategiassa todetaan Nuoret tulevaisuuden tekijöinä ja Asukkaiden hyvä arki -painopisteiden sisältävän myös elinkeinollisen painotuksen. Elinvoimaa ja yrittäjyyttä-painopisteeseen on katsottu Veturin seurannassa kuitenkin kuuluvan myös elinkeinollisia hankkeita ja yritysryhmähankkeet pelkkien yritystukien sijaan.

Nuoret tulevaisuuden tekijöinä-painopisteen voidaan todeta jääneen tavoitetasoa vähemmälle huomiolle rahoitetuissa hankkeissa. Asukkaiden hyvä arki-painopiste on puolestaan toteutunut odotettua suurempana sen osuuden ylittäessä alkuperäisen tavoitteen 10 prosentilla. Elinvoimaa ja yrittäjyyttä-painopisteen toteumaa tarkasteltaessa on syytä tuoda esille, että pelkkien yritystukien osuus rahoituksesta jää noin 23 prosenttiin. Kokonaisuudessaan eli elinkeinolliset hankkeet mukaan lukien painopiste on toteutunut lähes tavoitteen mukaisesti.

⁷ Täynnä mahdollisuuksia! - Ylä-Savon Veturin paikallisen kehittämisen strategia 2014 - 2020

Taulukko 8. Veturin strategian painopisteiden toteutuminen

Painopiste	Hankkeiden lkm	Hyväksytyt julkinen tuki yhteensä	Painopisteen %-osuus
Nuoret tulevaisuuden tekijöinä	12	679 910	17 %
Asukkaiden hyvä arki	43	2 002 784	50 %
Elinvoimaa ja yrittäjyyttä	83	1 329 696	33 %
Kaikki yhteensä	138	4 012 390	100 %

Nykyisen strategian painopisteet ovat vastanneet kyselyiden perusteella alueen kehittämistarpeita varsin onnistuneesti hanketoteuttajien mielestä. Haastateltavien näkemyksen mukaan painopisteet ovat niin ikään vastanneet alueen kehittämistarpeisiin yleisesti ottaen hyvin, joskin ikuinen kysymys painopisteiden painotuksista nousi haastatteluisissa esiin. Erityisesti elinvoimaa ja yrittäjyyttä-painopiste näyttäisi olevan hyvin kohdennettu. Toisekseen asukkaiden hyvä arki painopiste oli haastateltavien mielestä suhteellisen hyvä ja kohdennettu. Nuoret tulevaisuuden tekijöinä taas koettiin tärkeäksi, mutta hieman taka-alalle jääneeksi painopisteeksi. Tämän lisäksi mainittiin, että nuorten hankkeita on kyllä tehty, mutta kehittäminen ei ehkä ole ollut tarpeeksi systemaattista. Läpileikkaavista teemoista kansainvälisyys oli haastateltavien näkökulmasta kaikkein monitulkintaisin. Kansainvälisyyden nähtiin toisaalta jääneen hieman vähemmälle huomiolle ja toisaalta sen nähtiin toteutuneen ehkäpä parhaiten.

3.3.1 Kehittämishankkeet

Kehittämishankkeet ovat kyselyn vastausten perusteella vaikuttaneet monin tavoin niitä toteuttaneiden organisaatioiden toimintaan ja saaneet myös aikaan varsin laajasti erilaisia vaikutuksia. Hankkeilla aikaansaatu vaikutusten on haastatteluiden perusteella nähty olleen useissa tapauksissa myös pysyviä. Toteuttajat ovat hankkeiden sisällöstä riippumatta mm. saaneet uusia tietoja ja taitoja, hankkeet ovat edistäneet toteuttajien tekemää tiedonvälitystä ja viestintää, hanketoteuttajat ovat ottaneet uusia toimintatapoja käyttöön ja toteuttajien yhteistyö muiden toimijoiden ja yritysten kanssa on lisääntynyt. Lisäksi hanketoteuttajien omaan organisaation liittyvien vaikutusten osalta esille nousivat syntyneet verkostot ja kumppanuudet, osaamisen kehittyminen ja uusien toimintamahdollisuuksien syntyminen. Osaamiseen liittyen kehittämishankkeen toteuttaminen on usein antanut toteuttajille myös arvokasta kokemusta ja varmuutta kehittämishankkeiden toteuttamiseen. Hankkeiden tavoitteet ja sisällöt ovat olleet hyvin erilaisia. Näin ollen osa toteuttajien omaan toimintaan kohdistuneista vaikutuksista on sellaisia, jotka koskevat vain pienempää hanketoteuttajien joukkoa. Esimerkiksi vain osalla hanketoteuttajista hanke on edistänyt uusien teknologioiden ja sähköisten välineiden käyttöönottoa, energia- ja resurssitehokkuuden paranemista ja organisaation ympäristötietoisuuden ja/tai ympäristöystävällisyyden paranemista.

Kehittämishankkeiden aikaansaamia tuloksia ja vaikutuksia tarkasteltiin Veturin strategian kärkiä mukaillen asukkaiden hyvän arjen näkökulmasta, hyvinvoinnin edistämiseen liittyen, viihtyvyyden ja elinvoiman osalta sekä nuorten näkökulmasta. Asukkaiden hyvän arjen osalta hankkeet ovat vaikuttaneet kyselyn vastausten perustella etenkin maaseudun palveluiden paranemiseen ja uusien palveluiden syntymiseen. Vaikutuksia on aikaansaatua etenkin kehittämistoimenpiteiden kautta investointien osuuden jäädessä hankkeissa vähäisemmäksi. Veturin strateginen valinta keskittyä hyvään arkeen olennaisena osana liittyviin maaseudun palveluiden edistämiseen kehittämispainotteisesti on vaikuttanut luonnollisesti myös siihen, millaisia vaikutuksia hankkeilla on saatu aikaan. Asukkaiden hyvää arkea on edistetty mm. palvelutuotantomalleja kehittämällä, hyvinvointipalveluita edistämällä ja kylätalojen toimintaa kehittämällä. Haastatteluisissa esiin nousi myös mm. Pakoraitti-hanke, josta jäi elämään vahva verkosto ja alueen toimijat saivat jo kertaalleen lakkautetun pankkiautomaatin takaisin kylälle. Lisäksi hankkeen verkoston työ vaikutti paikallisen kaupan

säilymiseen. Toteutetun hankkeen myötä on myös esimerkiksi jäänyt käytäntö kausirokotusten tarjoamisesta kylätalolla.

Hyvinvoinnin edistämisen osalta hankkeet ovat vaikuttaneet kyselyn vastausten perusteella etenkin yhteisöllisyyden kehittämiseen, verkostoitumiseen muiden toimijoiden kanssa ja uusien tai parantuneiden harrastusmahdollisuuksien luomiseen. Yhteisöllisyyteen liittyen myös osallisuuden kehittäminen ja yhdistysten toimintaedellytysten kehittäminen ovat olleet tärkeitä aikaansaatuja vaikutuksia. Hankkeet ovat myös vaikuttaneet uusien tai uudistettujen tapahtumien luomiseen ja erilaisten perusrakenteiden rakentamiseen ja kehittämiseen. Haastatteluissa esimerkiksi Keiteleen yhdistysten talo-hankkeen myötävaikutuksessa mainittiin keskustan elinvoimaisuuden parantuneen, tapahtumatoiminnan aktivoituneen ja yhdistystoiminnan kehittyneen. Haastatteluissa hankkeiden pidempiaikaisina vaikutuksina esille nousivat kiinteään infrastruktuuriin tehdyt parannukset, jotka lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja vapaa-ajan ja harrastusmahdollisuuksia. Useissa tapauksissa hankkeiden vaikutusten todettiin kuitenkin olevan useissa tapauksissa pitkälti aineettomia ja hankalasti mitattavissa olevia. Hankkeissa on esimerkiksi edistetty yhteisöllisyyttä, edistetty kestävää kehitystä ja vaikutettu osaltaan alueen imagoon ja kohderyhmien osaamiseen, tietämykseen ja asenteisiin.

Viihtyvyyteen ja elinvoimaan liittyen hankkeet ovat etenkin parantaneet alueen vetovoimaa ja kehittäneet matkailua tukevaa toimintaympäristöä. Hankkeet ovat vaikuttaneet myös viihtyvyyden lisääntymiseen maiseman- tai ympäristönhoidollisin keinoin sekä kehittäneet viihtyvyyttä tukevia perusrakenteita, kuten luontopolkuja, laavuja ja grillipaikkoja.

Hankkeiden tärkeimpänä vaikutuksena nuorten kannalta esiin nousee kyselyn vastauksissa etenkin harrastusmahdollisuuksien lisääntyminen. Useissa tapauksissa hankkeet ovat vaikuttaneet myös lasten tai nuorten kotiseutuidentiteetin vahvistumiseen ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden parantumiseen sekä nuorten harjoittelu- ja työllistymismahdollisuuksien lisääntymiseen, jotka nousivat esille myös haastatteluissa. Muutamassa nuorison aktiivisuuteen ja toimintoihin liittyvässä loppuraportissa puolestaan tuotiin esille hankkeen pidempiaikaisia vaikutuksia, joina mainittiin sekä hanketoteuttajan toimintaedellytyksien paraneminen että hankkeen aikaansaamat positiiviset vaikutukset alueen nuorten elämään. Hankkeiden vaikutuksina mainittiin mm. nuorten ja lasten harrastusmahdollisuuksien paraneminen, nuorten aktiivisempi osallistuminen toimintoihin sekä nuorten ympäristötietoisuuden paraneminen. Osa hankkeiden toteuttajista oli myös raportoinut saaneensa hankkeen myötä uusia jäseniä omaan toimintaansa ja erityisesti nuorten ja lasten saaminen uusiksi jäseniksi on mainittu hankkeiden parhaimpana vaikutuksena toteuttajan omaan toimintaan. Nuorten saaminen mukaan yhdistystoimintaan on kriittinen tekijä yhdistysten toiminnan tulevaisuuden turvaamisen ja jatkuvuuden kannalta.

Haastatteluissa toistuivat hyvin samat teemat hankkeiden aikaansaamista vaikutuksista. Hankkeiden mainittiin esimerkiksi vaikuttaneen alueen imagoon, asukkaiden hyvinvointiin ja osallisuuden edistämiseen ja eri tahojen välisen yhteistyön kehittämiseen. Lisäksi alueen palveluiden mainittiin parantuneen eri tavoin.

3.3.2 Teemahankkeet

Teemahankkeita toteutettiin toimikaudella 6 kappaletta. Teemahankkeet olivat luonteiltaan monipuolisia, joilla edistettiin muun muassa alueen elinvoimaisuutta, hyvinvointia, alueen ja asukkaiden aktiivisuutta, harrastusmahdollisuuksia sekä kokoontumistilojen kunnostuksia. Kuusi teemahanketta olivat EHTA - Elinvoimaa, Hyvinvointia, Toimintaa ja Aktiivisuutta (2015 - 2017), ETY - Elinvoimaa ja Toimintaa Yhteisöille (2016 - 2017), TurHa - Digiä, turvaa ja harrastuksia teemahanke (2017-2018), Tapahtumatonni 2019 (2018-2019), Kokoontumistilat kuntoon - KoKu-teemahanke (2018-2020) sekä INTO - Intoa toimintaan (2019-2021). Selvityksen perusteella teemahankkeilla on onnistuttu vastaamaan toimialueen yhdistysten tarpeisiin

kattavasti ja onnistuneesti. Teemahankkeista saadulla rahoituksella oli merkittävä rooli siinä, että olisiko hanketoteuttaja tehnyt kehittämistoimenpiteen vastaavalla tavalla tai laajuudessa. Teemahankkeiden kyselyn perusteella ilman rahoitusta ei suurinta osaa teemahankkeiden alatoimenpiteistä olisi vastaavassa laajuudessa toteutettu. Kysyttäessä vastaajilta hankkeen vaikutuksista yhdistyksen energia- ja/tai resurssitehokkuuteen, on hankkeen vaikutus ollut hieman yksilöllistä ja yksittäistä. Tästä johtuen suurempaa ja kattavampaa vaikutusta yhdistysten resurssi- ja energiatehokkuuteen ei voida suoranaisesti tunnistaa.

Kuitenkin teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttamisella on ollut monia erilaisia vaikutuksia yhdistysten toimintaan. Teemahankkeet ovat etenkin edistäneet yhdistysten toimintakulttuureja, uusien toimintatapojen kehittämistä, käytännön toimintaa sekä uuden toiminnan syntymistä. Toisaalta teemahankkeilla ei ole ollut vastaavissa määrin merkitystä yhdistysten tietojen ja taitojen karttumisen kannalta. Teemahankkeiden tuloksia tarkasteltaessa tärkeimpinä tuloksina ja vaikutuksina voidaan pitää erityisesti uusien toimintatapojen edistämistä sekä hankkeen avulla syntyneitä uutta toimintaa. Kyselyn perusteella edellä tunnistetuiden tulosten lisäksi teemahankkeiden vaikutuksia ovat olleet selkeästi erilaisten tilojen toiminta- ja käyttömahdollisuuksien kehittyminen. Vaikutukset ovat yltäneet myös toimialueen palvelutarjontaan, sillä kyselyn perusteella teemahankkeilla on ollut vaikutusta alueen palvelutarjonnan säilyttämiseen ja olemassa olevan palvelurakenteen parantamiseen. Teemahankkeet ovat luonnollisesti vaikuttaneet myös eri toimijoiden aktivoimiseen, sillä useat vastaajat kyselyissä korostivat hankkeiden vaikutuksia uusien toimijoiden houkuttelemiseen ja innostamiseen uuden luontiin. Lopuksi, teemahankkeiden avulla on onnistuttu luomaan uusia tapahtumia alueen tapahtumatarjontaan.

3.3.3 Yritystuet

Veturin myöntämällä yritystuilla on tuettu laajasti eri toimialoja. Veturin periaatteena onkin ollut, että tukea kohdennetaan kriteerit täyttävälle tarkoituksenmukaisimmille yrityksille ilman rahoituksen painottamista tietyille kohdealoille. Veturissa on myös haluttu nostaa entisestään omaa profiilia elinkeinollisessa kehittämisessä. Yritystuet ovat kohdistuneet kyselyn perusteella etenkin investointeihin koneisiin ja laitteisiin, tuotannon ja toiminnan laadun parantamiseen, toiminnan tehostamiseen ja monipuolistamiseen. Syntyneet tulokset ja vaikutukset yrityksissä ovat olleet varsin monipuolisia. Viitteitä yritystukien pitkäaikaisten vaikutuksien syntymisestä saatiin yksittäisten yritysten osalta, mutta niiden tarkempi arviointi oli haastavaa aineiston vähyyden vuoksi.

Yritystuet ovat kyselyn perusteella etenkin edistäneet uusien tuotteiden tai palveluiden kehittämistä yrityksissä. Ne ovat myös onnistuneesti edistäneet uusien tuotantotapojen käyttöönottoa, parantaneet yrittäjän tai yrityksen henkilöstön osaamista ja edistäneet uuden teknologian tai sähköisten välineiden käyttöä. Yritystukien vaikutuksesta yritysten tuottavuuden ja tehokkuus on kasvanut, uutta liiketoimintaa on syntynyt ja uusia liiketoimintamalleja on kehitetty. Yritystuet ovat vaikuttaneet myös yritysten liikevaihdon kasvamiseen ja tuotekehityksen lisääntymiseen/parantumiseen. Myös arvioinnin haastatteluista nousi esille, että yritysten toteuttamalla investointihankkeilla on ollut merkittävä vaikutus yritysten toiminnan kehittämiseen. Haastatellut hankkeita toteuttaneet yritykset toivat myös esille kehittämistoimenpiteiden positiivisen vaikutuksen liikevaihdon kasvuun.

Yritysten ympäristötietoisuuden kohentuminen, kansainvälistymisvalmiuksien ja kansainvälisen liiketoiminnan kehittyminen ja vaikutukset yrityksen henkilöstömäärän kehittämiseen tai uusien työpaikkojen syntymiseen ovat sen vaikutuksia, jotka koskettavat vain pientä joukkoa tukea saaneista yrityksistä. Kansainvälisyys näkyikin alueen yrityksissä useammin alihankintaketjujen kautta, jonka vuoksi yksittäiset yritykset harvemmin ovat edes tavoitelleet kansainvälistymistä toteuttamissaan hankkeissa. Hankkeita toteuttaneiden yritysten keskuudessa vähäisemmäksi koetut työllisyysvaikutukset ovat loogisia siinä mielessä, että useat hankkeet ovat kohdistuneet investointien toteuttamiseen ja tuottavuuden

paranemiseen olemassa olevilla resursseilla. Aiemmin tarkasteltujen indikaattorituotosten perusteella työpaikkoja on yritystukien myötä kuitenkin osassa yrityksistä syntynyt ja koronapandemian haastamassa toimintaympäristössä pienten yritysten työpaikkojen säilyttämisenkin edesauttaminen on ollut merkittävää.

3.3.4 Yritysryhmähankkeet

Veturi on rahoittanut ohjelmakaudella yhteensä 6 yritysryhmähanketta. Toteutetut yritysryhmähankkeet olivat Keiteleen Kivijalat kuntoon, Kivijalasta kauppapaikalle, Kasvua KauppaKärryillä, Tapahtumatuotannon kehittäminen Keiteleellä sekä VideoX ja VideoX2 yritysryhmähankkeet. Yritysryhmähankkeet ovat vaikuttaneet monipuolisesti osaamisen kehittymiseen, uusien toimintatapojen ja sähköisten välineiden käyttöön, yritysten välisen yhteistyön lisääntymiseen ja uusien asiakkaiden ja kohderyhmien tavoittamiseen. Yritysryhmähankkeita arvioidessa hankkeiden selkeimmäksi lisäarvoksi voidaan luokitella yritystenvälisen luottamuksen sekä yhteistyön edistyminen ja tehostuminen, verkostoituminen sekä yhdessä tekeminen. Tämä näkyy muun muassa siinä, että hankkeiden myötä yritykset ja yrittäjät ymmärtävät paremmin yhteistyön merkitystä liiketoiminnalleen. Yhteistyön avulla esimerkiksi myyntiä ja markkinointia on mahdollista tehostaa. Tämän lisäksi yksittäisten yrittäjien osaaminen on parantunut yritysryhmähankkeiden aikana. Yritysryhmähankkeiden avulla yritykset ovat saavuttaneet uusia asiakkaita sekä kohderyhmiä. Selvityksen perusteella yritysryhmähankkeisiin osallistuneiden yritysten digi- ja tekninen osaaminen on kasvanut tai parantunut lähtökohdistista. Esimerkiksi uudet sähköiset välineet sekä alustat ovat parantaneet yritysten toimintatapoja. Muun muassa Facebook ja Instagram ovat osoittautuneet mainioiksi markkinoinnin kanaviksi yrityksille. Digiosaaminen karttui markkinointikanavien muodossa myös esimerkiksi yrittäjien videoeditointitaitojen karttumisen muodossa. Yritykset hyötyivät yritysryhmähankkeista syntyneen yksityinen-julkinen-yhteistyön muodossa. Hankkeissa on tapahtunut myös kunnan ja yritysten välisen yhteistyön paranemista ja uusien toimintamallien luomista.

Yritysryhmähankkeilla ei ole ollut suoraa vaikutusta yritysten liikevaihdon kasvamiseen, investointien lisääntymiseen, tai työpaikkojen luomiseen toimialueella. Yritysryhmähankkeet eivät myöskään ole laskennallisesti lisänneet osallistuneiden yritysten energia- tai resurssitehokkuutta, joskaan nämä eivät myöskään ole olleet yritysryhmähankkeiden perimmäisinä tarkoituksina. Uutta liiketoimintaa tai uusia tuotteita tai palveluita yrityksille on syntynyt alle puolella osallistuneista yrityksistä. Materiaaleista käy myös ilmi, että yritysryhmähankkeilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta yrittäjien jaksamiseen tai hyvinvointiin.

Veturin rahoittamat yritysryhmähankkeet liittyvät sisällöltään pitkälti osaamiseen ja mukana olevat yritykset ovat olleet kooltaan pieniä samoin kuin toteutettujen hankkeiden kokoluokka. Nämä tekijät näkyvät luonnollisesti myös aikaansaaduissa tuloksissa ja vaikutuksissa. Veturin alueella on riittänyt innokkaita toimijoita yritysryhmähankkeiden hallinnoijiksi, joka on osasy siihen, miksi alueella on rahoitettu arviolta tavanomaista tasoa enemmän yritysryhmähankkeita. Alueen toimijat ovat myös useassa tapauksessa tulleet toisilleen tutuksi aikaisemman hanketoiminnan myötä ja tuttujen toimijoiden kanssa on ollut luontevaa myös osallistua yhteiseen yritysryhmähankkeeseen. Yritysryhmähankkeiden merkitys on myös ollut todella tärkeitä niille toimijoille, jotka eivät ole muiden kehittämistukien piirissä. Lisäksi yritysryhmähankkeiden kautta on saatu myös naisyrittäjiä mukaan osaamisen kehittämiseen.

3.3.5 Hankehallinto ja hankkeiden toteutus

HANKKEIDEN TOTEUTTAMISTA HANKALOITTANEET TEKIJÄT

Koronapandemia on odotetusti ollut vuoden 2020 keväästä alkaen hankkeiden toteutusta merkittävässä määrin hankaloittanut tekijä. Koronapandemia on vaikuttanut erityisesti hankkeiden aikatauluihin, jotka

ovat pandemian takia venyneet enemmän tai vähemmän. Toisena huomattavana haasteena useammassa hankkeen loppuraportissaraportissa mainittiin budjetin ylittyminen. Tähän on osaltaan vaikuttanut myös koronapandemia ja aikataululliset ongelmat sekä toisaalta hankkeiden aikana tulleet ns. ”ennakoimattomat” toimenpiteet, jotka ovat aiheuttaneet lisäkustannuksia. Hankkeen toteuttamiseen liittyvänä haasteena nousi useammassa haastattelussa esille myös vaatimus ostopalveluiden kilpailuttamisesta varhaisessa vaiheessa hanketta. Esille nousi myös se, että hankkeen aikaan tapahtuviin muutoksiin reagoiminen koettiin toisinaan vaikeana.

HANKKEIDEN TOTEUTTAMISTA EDESUTTANEET TEKIJÄT

Veturilta saatu laadukas tuki ja ohjeistus on ollut merkittävä hankkeiden toteuttamista edesauttanut tekijä. Veturilta saatu tuki ja ohjeistus keräsi haastatteluissa lähes poikkeuksetta yksinomaan kiitosta. Henkilökunta koettiin helposti lähestyttävänä ja ilmenneisiin ongelmiin koettiin aina saadun apua siitäkin huolimatta, että hankehallinto oli tuottanut osalle toteuttajia haasteita. Haastatellut kuntien ja elinkeinotoimien edustajat tunsivat pääsääntöisesti Veturin toiminnan oikein hyvin ja toimijat ovat hyvinkin aktiivisessa ja tiiviissä yhteistyössä Veturin kanssa. Haastateltavat kertoivat Veturin kanssa tehtävän yhteistyön olevan mutkatonta ja sujuvaa.

Ylä-Savon Veturin näkyvyyden katsottiin kasvaneen ajan saatossa selkeästi. Suurin osa haastateltavista koki, että Veturi tunnetaan hyvin toiminta-alueella ja että Veturi pitää hyvin yhteyttä kuntiin, yrityksiin ja yhteisöihin. Veturi on pääsääntöisesti onnistunut viestinnässään. Kuitenkin muutama haastateltava mainitsi, että Veturi ei näy niin hyvin julkisuudessa yritysnäkökulmasta katsottuna. Yrityspuolelle toivottiin ”kohdennettua näkyvyyttä”.

Hankkeen onnistumista edesauttavina hyvinä käytäntöinä haastateltavat nostivat esille mm. hyvän suunnittelun ja kohderyhmien tunnistamisen tärkeyden ja hankkeita toteuttavissa organisaatioissa riittävän suuruisen ja osaavan henkilöstöresurssin varaaminen hankkeeseen ainakin yhdeltä henkilöltä. Aito tarve hankkeen toteuttamiselle ja sitoutuneet kohde- ja sidosryhmät tuotiin myös esille onnistuneen hankkeen kannalta tärkeinä tekijöinä. Muutamissa loppuraporteissa nostettiin esille myös paikallisten asukkaiden talkoohenki ja vapaaehtoisuus tekijöiksi, joita ilman hanke ei olisi toteutunut. Myös riittävä resursointi ja hankkeen hyvä suunnittelu ovat merkittäviä esille nousseita tekijöitä hankkeiden onnistumisen taustalla. Teemahankkeiden markkinoinnissa Leader-ryhmän henkilöstö ja nettisivut ovat olleet erityisen keskeisessä roolissa. Hankkeiden loppuraporteissa ei liiemmin mainita hyviä käytäntöjä tai kokemuksia. Näiden esilletuominen sekä Veturin suuntaan, että hanketoteuttajien kesken olisi kuitenkin erittäin tärkeää toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

SAADUN TUEN MERKITYS TUENSAAJILLE

Saadun tuen merkitys on ollut tuensaajille suuri. Toimia ei olisi useinkaan toteutettu ilman saatua rahoitusta. Yritysten toteuttamia toimia olisi toteutettu kyselyn perusteella myös ilman saatua tukia hanketukia todennäköisimmin, mutta toimia olisi tehty pidemmällä aikavälillä, suppeammin ja vaatimattomammin tavoittein. Kyselyiden perusteella hankkeisiin käytettyä aikaa ja rahaa pidetään hyvänä investointina hanketoteuttajien ja teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajien keskuudessa ja kaksi kolmasosaa yritysryhmähankkeen osallistujista osallistuisi hankkeeseen uudestaan. Haastateltavat toivat esille kyselyvastaajien tapaan, että useimmissa tapauksissa hankkeita ei olisi toteutettu ainakaan samassa laajuudessa ilman saatua rahoitusta. Hankkeiden toimia olisi tehty useissa tapauksissa ehkä jossain määrin myöhemmin tai pidemmällä aikavälillä. Joissain tapauksissa toimet olisivat jääneet kokonaan toteuttamatta.

VAIKUTUKSET YHTEISTYÖHÖN JA VERKOSTOIHIN

Ylä-Savon Veturin vuosiraporteista ilmenee, että uusia kehittämisverkostoja on syntynyt, muun muassa yritysverkosto, kuntayhteyshenkilöverkosto sekä matkailuverkosto. Tämän lisäksi mainitaan, että Veturin rooli osana verkostoja on korostunut.

Lähes jokaisessa tarkastellussa loppuraportissa oli mainittu vähintään yksi yhteistyökumppani, joka on osallistunut hankkeeseen tavalla tai toisella. Kuitenkaan loppuraporteissa ei tarkasteltu kriittisesti yhteistyön avulla saavutettuja tuloksia tai yhteistyön edistymistä. Myös haastateltavat toivat esille, että hankkeissa on tehty yhteistyötä eri tahojen kanssa sekä käytännön toimenpiteiden toteuttamisessa että erilaisten kumppanuuksien syntymisen muodossa. Käytännön toimenpiteitä hankkeissa ovat olleet toteuttamassa erilaiset ostopalveluita tuottaneet toimijat. Yhteistyösuhteita on hankkeissa luotu mm. yritysten kesken, kunnan ja yhdistysten välille, kuntiin ja yhdistyksiin. Osa haastateltavista kertoi yhteistyön myös jatkuneen hankkeen päättymisen jälkeen. Yhteistyöhön liittyen eräs haastateltava toi esille, että sopivan yhteistyötahon löytäminen hankkeeseen voi olla todella vaikeaa. Hankkeissa on usein myös etenkin yhdistyksille merkittävä rahasumma kyseessä, jolloin yhteistyötaho pitäisi tuntea todella hyvin ja luottamuksen on oltava kunnossa.

SYYT ALITOTEUTUMISEN TAUSTALLA

Eräänä arviointikysymyksenä oli ”Nouseeko kesken jääneistä, alitoteutuneista hankkeista jotain erityistä, joka tulisi ennakoida hankeneuvonnassa/muussa vaiheessa prosessia”. Hankkeiden alitoteutumisen syiden selvittämiseksi suoritettiin puhelinhaastatteluita niin kutsutulla revolverihaastattelumetodilla. Haastateltaville esitettiin muutamia kysymyksiä, joiden avulla kartoitettiin alitoteutumisen syitä ja seurauksia. Haastattelua varten kartoitettiin yhteensä 17 päätyneen ja mahdollisimman selkeästi alitoteutuneen hankkeen otos. Tästä määrästä tavoitettiin 9 toteuttajaa, joista kolme edusti kehittämishankkeiden toteuttajia ja 6 edusti yrityshankkeita.

Suurin osa identifioiduista alitoteutuneista yritystuista olivat luonteeltaan lähtökohtaisesti laiteinvestointeja. Selvityksen mukaan alitoteuma laiteinvestoinneissa johtui aina hankintahinnan muutoksista. Usein löytyi halvempi vaihtoehto alkuperäisen suunnitelman vastikkeeksi, alkuperäisessä suunnitelmassa ei välttämättä osattu arvioida oikein tarkkaa hintaa tai laitehankintakimpussa yksi laite jätettiin hankkimatta kokonaan.

Alitoteutuneissa kehittämishankkeissa kirjo oli hieman laajempi. Vastajat epäilivät alitoteutuman johtuvan muun muassa hankkeen vaikeasta jalkauttamisesta kohderyhmille aina ulkoisina palveluina ostettavaksi suunniteltujen toimien toteuttamisen omin voimin. Tämän lisäksi vastajat nostivat esiin muutamia huomioita, jotka selkeästi koskivat itse hankeprosessia sekä sen sujuvuutta. Vastajat mainitsivat hanketoiminnan jähmeyden ja byrokraattisuuden haasteeksi itse hanketoteuttajille. Yksi haastateltava jopa kertoi, että byrokratian ja lomakeviidakon takia hänen hankehakemuksen valmistelu oli tehty ulkoisen toimijan voimin. Ohjeistukseen toivottiin sekä kevennystä että selkeyttä. Esimerkiksi hakijalle, varsinkin uudelle hakijalle, toivottiin tarkistuslistan tyyppistä ohjeistusta, jotta jokainen tarpeellinen asia tulisi varmasti huomioitua. Laskuselvitykset tulivat myös hieman pitkäköllä aikajänteellä, jolloin hanketoteuttajat kokivat haastavaksi selvittää monen kuukauden takaisia toimia. Kuitenkin haastateltavat kiittelivät vuolaasti Veturin toimiston väkeä, sillä apua oli aina saatavilla, kun sitä hakija on sitä tarvinnut.

4. Leader Ylä-Savon Veturi alueen kehittäjänä

Veturin merkitys Ylä-Savon maaseutualueille on ollut suuri. Veturi on ohjelmakausiensa aikana huolehtinut, edistänyt ja kehittänyt toimialueensa paikallista kehittämistä Leader-periaatteiden mukaisesti. Ilman Leader-toimintaa ja -rahoitusta, paikallisen kehittämisen olosuhteet tuskin olisivat nykyisellä tasollaan. Edellä esitetyn roolin lisäksi Ylä-Savon Veturin visio sekä strateginen toiminta resonoi selkeästi Veturille asetetun roolin kanssa.

Haastateltavien näkemysten mukaan Ylä-Savon Veturi on löytänyt verrattain hyvin oman paikkansa ja roolinsa alueella. Haastateltavat korostivat, että Veturi on erittäin merkittävä toimija erityisesti kylien ja maaseutumaisien alueiden saralla. Tämän lisäksi haastateltavat mainitsivat, että Veturin rooli merkitys on korostunut erityisesti matalan kynnyksen ja pienten hankkeiden ja yritystukien rahoittajana sekä yleishyödyllisten ja yhteisöhankeiden mahdollistajana. Veturi nähtiin myös tärkeänä toimijana ja kumppanina muun muassa alueen kunnille.

LEADER-TOIMINNAN MERKITYS JA TULEVAISUUDEN ROOLI

Leader-toiminnan merkitys alueella on vahvasti tunnistettua ja toiminnan merkitys nähtiin hanketoteuttajien keskuudessa hyvin tasaisen tärkeänä eri aihealueiden välillä. Leader-toiminnan nähtiin lisänneen kiinnostusta yhteiseen toimintaan ja yhteiseen hyvään, edistäneen alueen asukkaiden hyvää arkea, lisänneen alueen elinvoimaisuutta ja viihtyvyyttä, onnistuneen vahvistamaan alueen toimijoiden uskoa tulevaan sekä luoneen luottamusta omiin voimiin vaikuttaa asuinalueen kehitykseen. Ainoastaan Leader-toiminnan merkitys paikallisten nuorten kiinnostukseen vaikuttaa asuinalueen kehitykseen nähtiin heikompana kuin edellä mainitut teemat. Vaikka nuorille on suunnattu hankkeita, vaikuttaa että heitä ei ole tarpeeksi vahvasti kyetty tavoittamaan tai ainakaan tehtyä työtä ei tunnusteta samalla tavalla, kun Leader-toiminnan muuta merkitystä. Eräs selitys Leader-toiminnan pienemmästä merkityksestä haasteellisen kohderyhmän tavoittamisessa saattaa olla se, että 4H-yhdistys ja Iisalmen kaupunki ovat merkittäviä toteuttajia nuorten hankkeissa. Nämä toteuttajat tunnustanevat nuoriin kohdistuneet vaikutukset, mutta juuri Leader-työn vaikutuksia ei välttämättä nähdä laajemmin, sillä 4H-toiminta ja kaupungin nuorisotyö on muutoinkin nuorille kohdennettua.

Tulevaa ohjelmakauttakkin ajatellen elinvoima, kansainvälisyys ja nuoret mielletään yhä edelleen tärkeiksi teemoiksi haastateltavien keskuudessa. Tärkeä esille nouseva seikka Veturin uutta strategiaa silmällä pitäen on myös sen yhteensovittaminen kuntien strategioiden kanssa. Yhteensovitystyössä korostuu koordinaatiolla alueen kuntien ja Veturin kesken tehtävä koordinointi. Veturin rooli nähtiin vahvimpana tulevaisuudessakin erityisesti matalan kynnyksen toiminnan rahoittamisessa ja ketterissä ratkaisuisissa. Veturin asema pien- ja mikroyritysten rahoittajana sekä yleishyödyllisen kehittämisen tukijana koettiin tärkeäksi myös tulevaisuudessa.

5. Päätelmät ja suositukset

Veturilla on ollut Ylä-Savon maaseutualueiden kehittämisessä keskeinen rooli ja arvioinnissa syntynyt yleiskuva Veturin toiminnasta ja hankkeiden vaikuttavuudesta on positiivinen. Ylä-Savon Veturi on löytänyt verrattain hyvin oman paikkansa ja roolinsa alueella. Tästä kertoo osaltaan myös arvioinnin tiedonkeruussa Veturin henkilökunnan työstä annettu positiivinen palaute. Veturin roolina alueella on korostunut erityisesti monipuolisena matalan kynnyksen rahoittajana toimiminen. Veturi tunnetaan alueellaan hyvin ja verkostot kuntiin, yrityksiin ja yhteisöihin ovat hyvät. Veturilla on myös tärkeä rooli kumppanuuksien luojana ja kehittämiskumppanina.

Ylä-Savon Veturin ohjelmakaudella 2014-2020 myöntämästä noin 4 miljoonan euron rahoituksesta hieman alle neljännes on kohdistunut yritystukiin ja loput erilaisille kehittämishankkeille. Alueen kunnilla on ollut merkittävä rooli kehittämishankkeiden toteuttajana. Kuntien hankkeisiin kohdistui hieman yli neljännes rahoituksesta. Noin puolet rahoituksesta on myönnetty erilaisten järjestöjen, yhdistysten ja oppilaitosten hankkeisiin sekä teemahankkeisiin. Iisalmen kaupungin alueelle kohdistuu yli puolet rahoituksesta, mutta keskittyneisyyden merkitystä pienentävät hankkeissa mukana olevat kumppanit.

Suositus: Alueella tulee pyrkiä koko toiminta-alueen laaja-alaiseen kehittämiseen hanketoteuttajien ja muiden toimijoiden välisiä kumppanuuksia vahvistamalla. Vahvempien ja laajemmat resurssit omaavien kehittäjätoimijoiden hankkeiden imuun tulee aktiivisesti koota uusia ja pienempiä toimijoita.

Koronapandemia on hankaloittanut hankkeiden toteutusta ohjelmakauden loppupuolella merkittävästi. Hankkeiden toteuttamista edesauttaneina tekijöinä korostuvat Ylä-Savon Veturilta saatu laadukas tuki ja ohjeistus, riittävä resursointi ja hankkeen hyvä suunnittelu. Teemahankkeiden markkinoinnin osalta korostui myös Leader-ryhmän henkilöstön ja nettisivujen tärkeä merkitys. Veturin toiminnan kehittämiseksi tulevaisuudessa nousi esille etenkin tiedotuksen lisääminen entisestään ja hallinnollisen taakan vähentäminen.

Suositus: Rahoitettujen kohteiden ja toimien viestintään tulee panostaa, jotta se tavoittaisi yhä paremmin vähemmän aktiivisia toimijoita sekä lisäisi yleistä tunnettavuutta ja kiinnostusta Leader-toimintaa kohtaan. Viestintää tulee kohdentaa laajalti kohteiden ja palveluiden potentiaalisille käyttäjille. Rahoitettujen kohteiden käytöstä olisi myös hyvä saada tietoa ja oleellista olisikin miettiä jo hankkeen suunnitteluvaiheessa, miten tietoa kerätään ja miten hankkeesta ja sen toteutumisesta viestitään.

Suositus: Veturin tekemää laadukkaan tuen ja oheistuksen tarjoamista hankehakijoille tulee edelleen jatkaa. Mahdollisuuksien mukaan resursseja vievää neuvontatyötä voisi koittaa keventää kehittämällä tuenhakijoiden hallinnollista taakkaa vähentäviä kirjallisia ohjeistuksia, valmiita pohjia ja malleja.

Saadun tuen merkitys on ollut tuensaajille suuri. Toimia ei olisi useinkaan toteutettu ilman saatu rahoitusta. Ilman saatua rahoitusta kehittämistoimia olisi tehty pidemmällä aikavälillä, suppeammin ja vaatimattomammin tavoittein. Hankkeisiin käytettyä aikaa ja rahaa pidetään myös yleisesti hyvänä hanketoteuttajien keskuudessa. Eräänä arvioinnin näkökulmana oli alitoteutuneiden hankkeiden taustasyiden selvittäminen. Yritystukien alitoteutumista selittävät vahvasti etenkin investointien osalta hankintahinnan muutokset. Kehittämishankkeissa alitoteutumisen syyt olivat moninaisempia ja esille nousivat myös raskaaksi koetun hankehallinnon vaikutukset hankkeen toteuttamiseen.

Nykyisen strategian painopisteet vastanneet alueen kehittämistarpeita onnistuneesti. Leader-toiminnan merkitys alueella on laajasti tunnistettua. Nuorten osalta Leader-toiminnan merkitys tunnistetaan heikoimmin. Nuorille on suunnattu hankkeita, mutta tehtyä työtä ei eri syistä tunnisteta samalla tavalla

kuin Leader-toiminnan muuta merkitystä. Poikkileikkaavana painopisteenä strategiassa olleen kansainvälisyyden edistäminen on myös jäänyt taka-alalle etenkin alueen yrityksissä. Veturin strategian painopisteistä Asukkaiden hyvä arki-painopistettä on puolestaan edistetty kaikkien vahvimmin. Kokonaisuudessaan eli elinkeinolliset hankkeet mukaan lukien Elinvoimaa ja yrittäjyyttä-painopisteen on toteutunut lähes tavoitteen mukaisesti. Nuoret tulevaisuuden tekijöinä-painopiste on painopisteistä heikoimmin toteutunut ja sen osuus on jäänyt tavoitetta pienemmäksi.

Suositus: Strategian toteutumisen seurannassa tulisi olla mahdollisimman vähän tulkinnanvaraisuutta. Strategian painopisteiden seuranta tulisi olla selkeää läpi ohjelmakauden. Strategian toteuttamisen tueksi kannattaa edelleen hyödyntää tarvittaessa selvityshankkeita tai kokeiluja.

Suositus: Nuorten huomioimiseen toiminnassa tulisi kiinnittää erityistä huomiota sen jäätyä ohjelmakaudella heikoimmin toteutuneeksi strategian painopisteeksi. Tulevalle ohjelmakaudelle käynnistettävän Nuoriso-Leader-toiminnan ylösajoon ja tunnettavuuden edistämiseen on syytä panostaa.

Kehittämishankkeet ovat vaikuttaneet monipuolisesti toteuttajien omaan toimintaan. Strateginen valinta kehittämishankkeiden suuntaamisesta investointien sijaan kehittämiseen on ollut onnistunut ja se on myös määritellyt osaltaan aikaansaatuja tuloksia ja vaikutuksia. Hankkeet ovat vaikuttaneet huomattavasti maaseudun palveluiden kehittämiseen etenkin rakenteiden ja toimintamallien kehittämisen kautta. Hyvinvoinnin edistämisen osalta hankkeiden vaikutuksina korostuvat etenkin erilaiset sosiaaliset vaikutukset yhteisöihin ja osallisuuteen liittyen sekä erilaiset vaikutukset vapaa-ajan ja harrastusmahdollisuuksien kohenemiseen. Viihtyvyyteen ja elinvoimaan osalta hankkeet ovat eritoten edistäneet alueen vetovoimaa ja matkailun toimintaympäristöä. Nuoriin kohdistuen etenkin harrastusmahdollisuuksien lisääntyminen on ollut hankkeiden tärkeimpiä vaikutuksia. Kehittämishankkeiden indikaattoritoteumissa korostuvat yhteisöllisyyteen liittyvät tuotokset, kuten tehdyn talkootyön määrä ja hankkeisiin eri tavoin osallistuneet henkilöt, organisaatiot ja uudet toimijat.

Suositus: Palveluiden kehittämisessä tulee kohdentaa katsetta seuraavan askeleen miettimiseen. Jo kehitettyjen onnistuneiden mallien laajentamis- ja monistamismahdollisuuksia, kehitystarpeita ja jalkauttamista olisi tärkeää tukea ja kartoittaa sekä hakea oppeja ja hyviä käytäntöjä myös muilta alueilta.

Suositus: Yhdistyspuolen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen tulee etsiä aktiivisesti ratkaisuja esimerkiksi Nuoriso-Leaderia hyödyntämällä. Yhdistystoimijoiden osaamisen kehittämiseen tulisi tarjota mahdollisuuksia, etenkin digiosaamisen saralla.

Yritystukia on myönnetty hyvin laajalti eri toimialoille ja ne ovat kohdistuneet etenkin investointeihin, laadun parantamiseen sekä toiminnan tehostamiseen ja monipuolistamiseen. Syntyneet vaikutukset yrityksissä ovat olleet monipuolisia ja ne ovat painottuneet toimintojen ja prosessien kehittämiseen ja osaamisen vahvistamiseen. Kansainvälistymiseen ei hankkeilla ole juuri tähdätty, jonka vuoksi tukien vaikuttavuus teemaan on jäänyt vähäiseksi. Yritystukien indikaattoritoteumat puolestaan osoittavat sekä tukea saaneiden yritysten liikevaihdossa että elinkeinotoiminnan tuloksessa tapahtunutta myönteistä kehitystä, miesvoittoista työpaikojen syntyä sekä matkailualalle kohdistuneita hyötyjä.

Yritysrühmähankkeiden vaikutukset ovat monipuolisia ja kohdistuvat laajalti osaamisen kehittämiseen, yhteistyön lisääntymiseen ja markkinointiin. Yritysten vertaisoppimisen ja keskinäisen sparraamisen merkitys on hankkeissa tärkeä lisäarvoa tuova ulottuvuus samoin kuin kuntien ja yrittäjien välillä syvenevät yhteistyö ja keskinäinen ymmärrys. Kokoluokaltaan pienten ja sisällöltään vaihtelevien hankkeiden vaikutuksesta syntyy vain osittain konkreettisesti uutta liiketoimintaa tai tuotteita.

Teemahankkeet ovat tukeneet yhdistystoiminnan kehittymistä Ylä-Savossa. Hankkeet ovat erityisesti edesauttaneet yhdistysten käytännön toimintaa, edistäneet uusien toimintatapojen kehittämistä ja käyttöönottoa sekä edesauttaneet uuden toiminnan syntymistä.

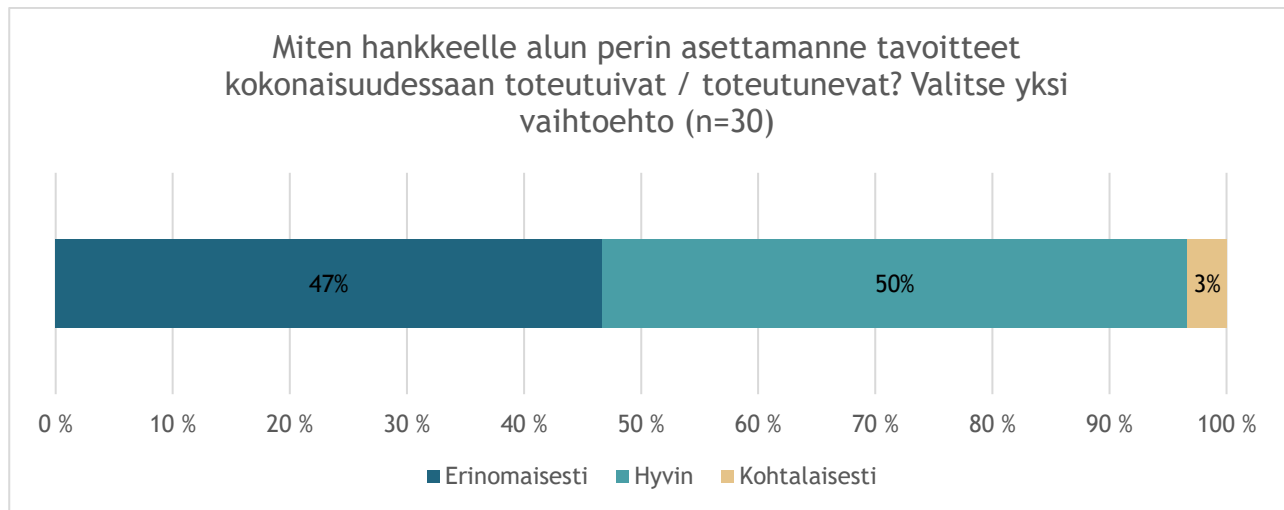
Suositus: Vähemmälle huomiolle jääneiden kehittämiskohteiden, kuten kansainvälisyyden tukemiseen tulee etsiä uudenlaisia keinoja. Alueen isojen kansainvälisten veturiyritysten potentiaali on jäänyt monilta osin hyödyntämättä. Yksittäisten yritysten kansainvälistymisen ohella kansainvälisyyttä voisi lähestyä laajemmin esimerkiksi yritysryhmien, benchmarkingin ja opintomatkojen ja kotikansainvälistymisen kautta.

6. Liite 1. Kyselyiden purut

6.1 Kehittämishankkeet

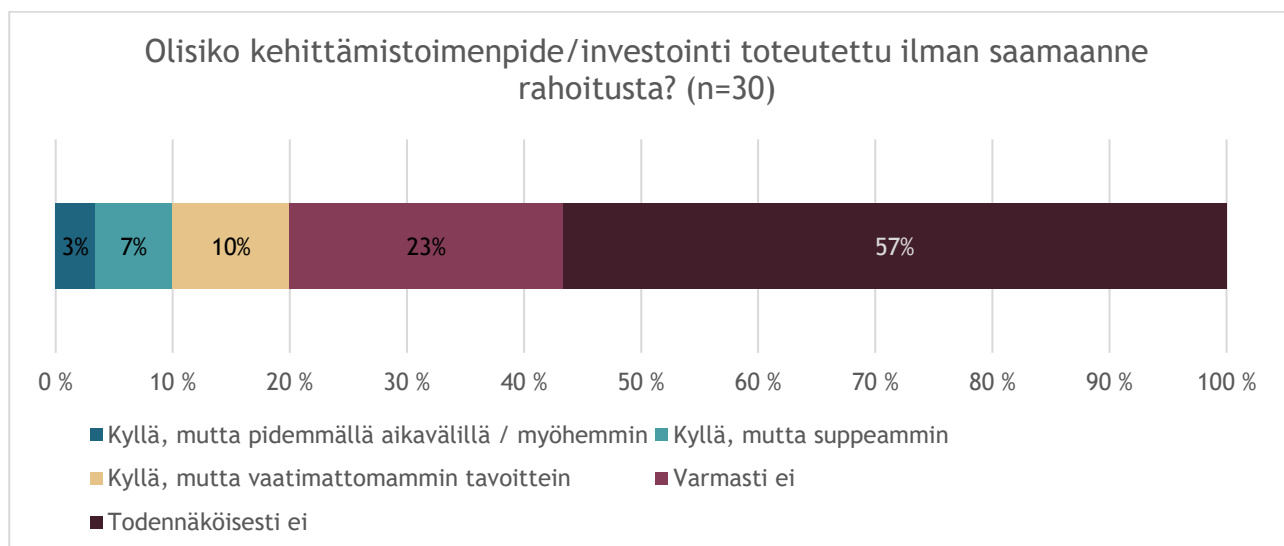
Kysely oli auki 10.2.-4.3.2022 välisenä aikana. Kysely lähetettiin 45 henkilölle, joista 31 vastasi. Vastausprosentti on 68 %.

Kuva 1. Hankkeiden tavoitteiden toteutuminen.

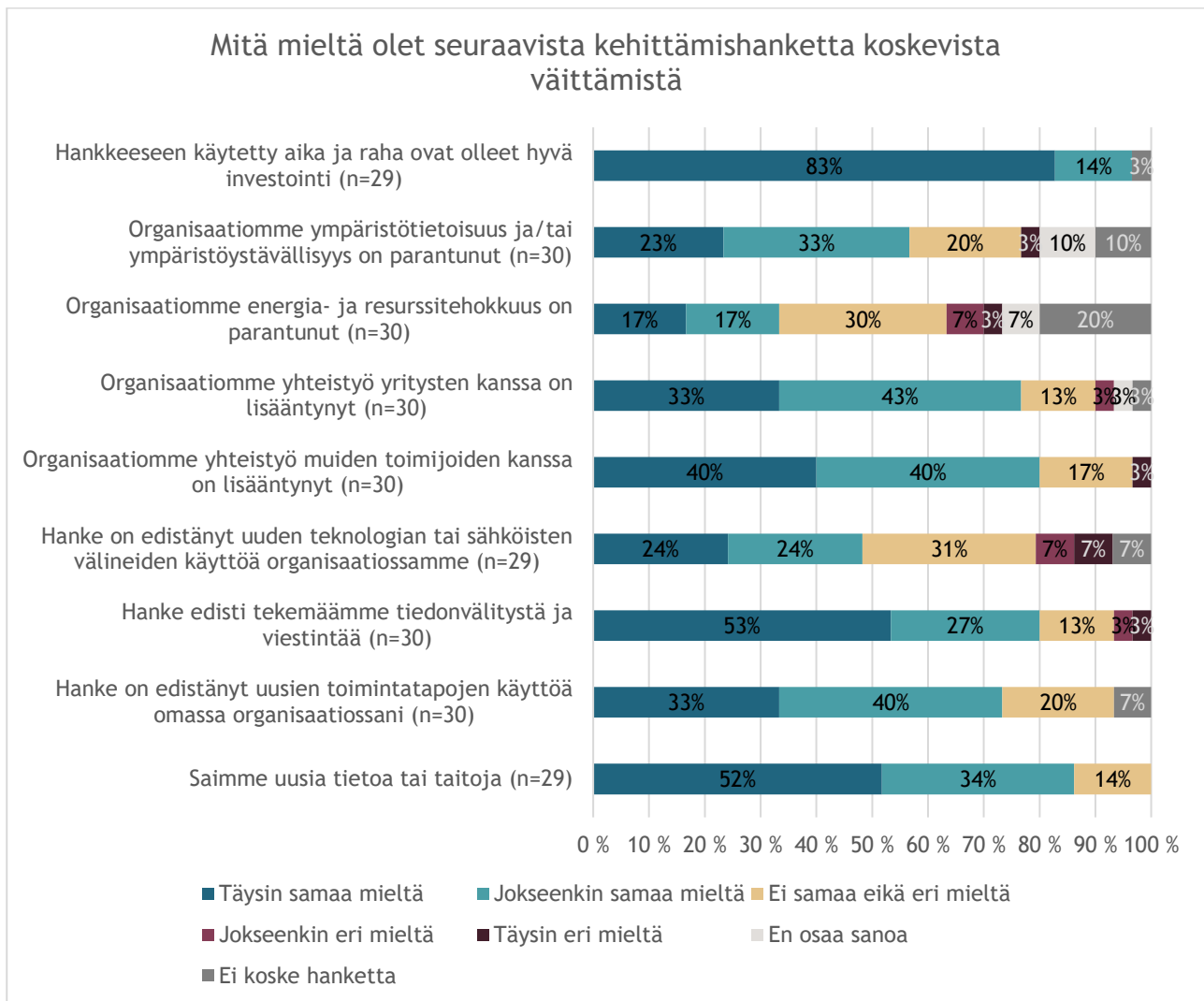
Hankkeita toteuttaneet toimijat näkevät hankkeille toteutettujen tavoitteiden toteutuvan tai toteutunevan joko erinomaisesti (47 prosenttia vastaajista) tai hyvin (50 prosenttia vastaajista).

Kuva 2. Rahoituksen merkitys tuensaajille.

Valtaosaa (80 prosenttia) kehittämistoimenpiteitä tai investointeja ei olisi toteutettu todennäköisesti tai varmasti ilman Veturilta saatua rahoitusta.

Kuva 3. Kehittämishankkeiden tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

Hankkeisiin käytettyä aikaa ja rahaa pidetään varsin yleisesti hyvänä investointina. Väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä olivat lähes kaikki vastaajat. Hankkeiden toteuttaminen on vaikuttanut monin tavoin toteuttajaorganisaatioihin. Toteuttajat ovat mm. saaneet uusia tietoja ja taitoja, hankkeet ovat edistäneet toteuttajien tiedonvälitystä ja viestintää, uusia toimintatapoja on otettu käyttöön ja yhteistyö muiden toimijoiden ja yritysten kanssa on lisääntynyt. Näitä teemoja koskeneiden väittämien kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä olevien määrä vaihteli 73 prosentin ja 86 prosentin välillä. Sen sijaan uusien teknologioiden ja sähköisten välineiden käyttöönotto, energia ja resurssitehokkuuden paraneminen ja organisaatioiden ympäristötietoisuuden ja /tai ympäristöystävällisyyden paraneminen rajoittui pienempään joukkoon hanketoteuttajia eikä teemojen koettu aina koskeneen toteutettua hanketta lainkaan.

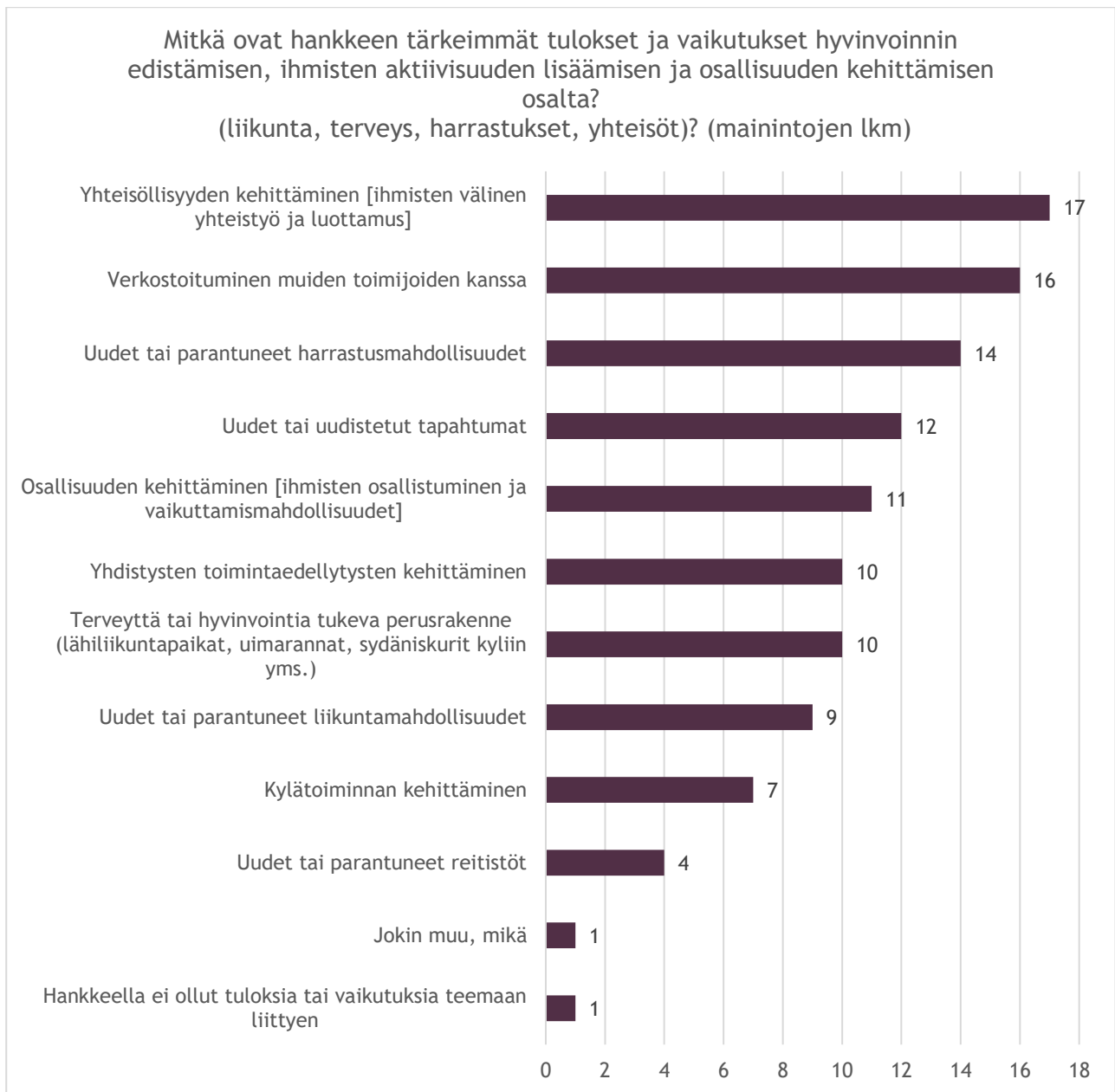
Avoimissa vastauksissa (n=17) kysymykseen mitä uutta hanke toi oman organisaationne toimintaan nousi esille kolme teemaa. Vastaajat toivat esille yhteistyön lisääntymisen eri muodoissa mm. uudenlaisten kumppanuuksien syntyminen, yritys yhteistyön ja verkostoitumisen kautta. Hankkeiden toteuttamisen myötä on myös saatu uudenlaista osaamista, kuten digitaitoja ja omaksuttu uusia toimintamalleja. Hankkeet ovat lisäksi tuoneet uusia mahdollisuuksia organisaatioiden toimintaan, kun esimerkiksi olosuhteita ja välineistöjä on kehitetty.

Kuva 4. Hankkeiden tärkeimmät tulokset ja vaikutukset asukkaan hyvän arjen kannalta.

Asukkaiden hyvän arjen edistämisen kannalta tärkeimmät tärkeimpiä tuloksia ja vaikutuksia olivat etenkin palveluiden paraneminen (18 mainintaa) ja uusien palveluiden syntyminen (13 mainintaa) sekä osaamisen kehittyminen (15 mainintaa). Hankkeiden vaikutukset yhteistyöverkostojen syntymiseen (11 mainintaa) tai kehittymiseen sekä yritysten ja muiden organisaatioiden välisen yhteistyön kehittymiseen (10 mainintaa) saivat niin ikään runsaasti mainintoja.

Kuva 5. Hankkeiden tärkeimmät tulokset ja vaikutukset hyvinvoinnin edistämisen, ihmisten aktiivisuuden lisäämisen ja osallisuuden kehittämisen osalta.

Hyvinvoinnin edistämisen osalta hankkeet ovat vaikuttaneet etenkin yhteisöllisyyden kehittämiseen (17 mainintaa), verkostoitumiseen muiden toimijoiden kanssa (16 mainintaa) ja uusien tai parantuneiden harrastusmahdollisuuksien luomiseen (14 mainintaa). Yhteisöllisyyteen liittyen myös osallisuuden kehittäminen (11 mainintaa) ja yhdistysten toimintaedellytysten kehittäminen (10 mainintaa) saivat huomattavasti mainintoja. Hankkeet ovat myös vaikuttaneet uusien tai uudistettujen tapahtumien luomiseen (12 mainintaa) ja erilaisten perusrakenteiden rakentamiseen ja kehittämiseen (10 mainintaa).

Kuva 6. Hankkeiden tärkeimmät tulokset ja vaikutukset viihtyvyyden ja elinvoiman edistämisen osalta.

Viihtyvyyteen ja elinvoimaan liittyvät tuloksina ja vaikutuksina hankkeet ovat etenkin parantaneet alueen vetovoimaa (15 mainintaa), kehittäneet matkailua tukevaa toimintaympäristöä (13 mainintaa), lisänneet viihtyvyyttä maiseman- tai ympäristöhoidollisin keinoin (11 mainintaa) sekä kehittäneet viihtyvyyttä tukevia perusrakenteita (11 mainintaa).

Kuva 7. Hankkeiden tärkeimmät tulokset ja vaikutukset nuorten kannalta.

Hankkeiden tärkeimpänä vaikutuksena nuorten kannalta esiin nousee etenkin harrastusmahdollisuuksien lisääntyminen (17 mainintaa). Toiseksi eniten mainintoja saivat lasten tai nuorten kotiseutuidentiteetin vahvistuminen (8 mainintaa) ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien ja osallisuuden parantuminen (8 mainintaa).

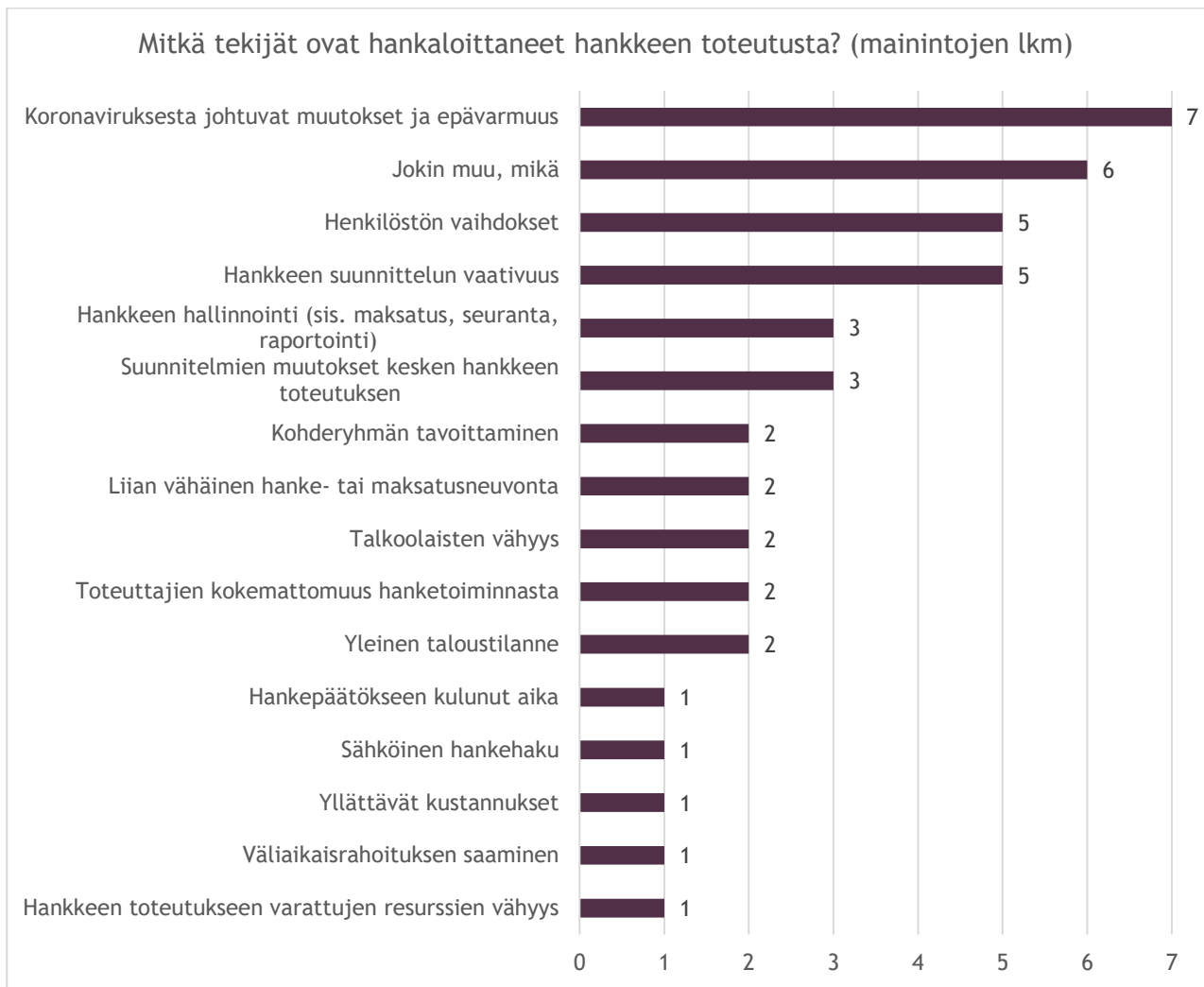
Vastaajilta kysyttiin avoimena kysymyksenä mitkä olivat hankkeen suurimmat onnistumiset (n=23). Valtaosa vastaajista toi esille suurimpana onnistumisena hankkeen onnistuneen toteutuksen. Lisäksi vastaajat toivat esille mm. toteutuksen myötä lisääntyneen ja parantuneen yhteistyön, hankkeen aikaansaaman kiinnostuksen kohdetta tai toimintaa kohtaan sekä onnistuneen talkootyön.

Kuva 8. Hankkeiden onnistumista edesauttaneet tekijät.

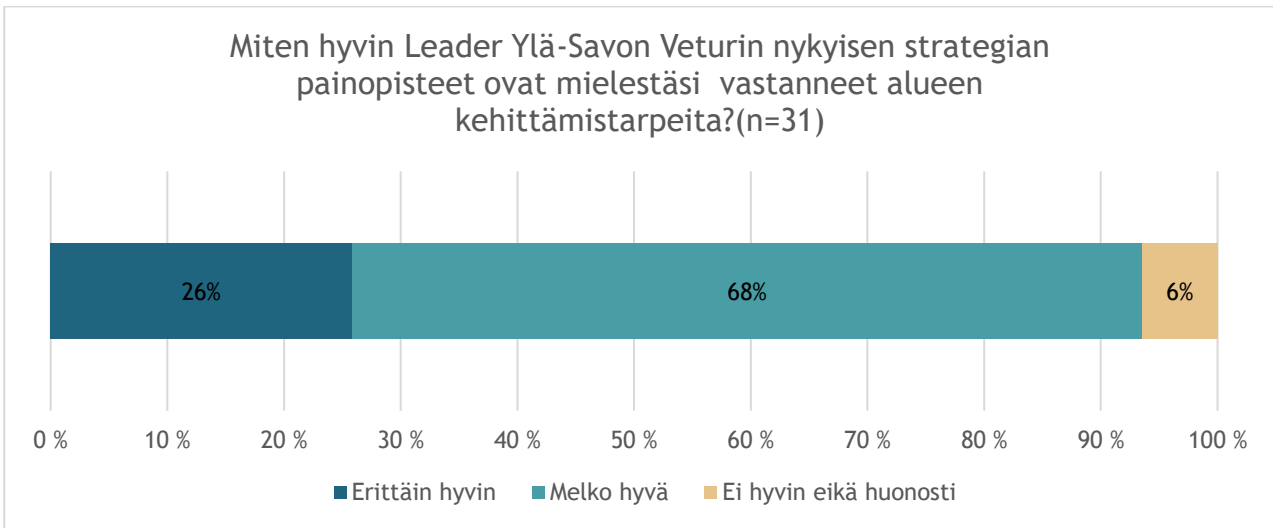
Hankkeen onnistumista edesauttaneina kolme selkeästi eniten mainintoja saanutta tekijää olivat Ylä-Savon Veturin tuki ja ohjeistus (22 mainintaa), riittävät resurssit hankkeen toteuttamiseen (22 mainintaa) ja hankkeen hyvä suunnittelu (21 mainintaa). Myös useat muut tekijät saivat huomattavasti mainintoja. Hankkeisiin osallistuvien toimijoiden verkottuminen (12 mainintaa), sidosryhmien sitoutuminen (11 mainintaa) ja kohderyhmän kiinnostus (10 mainintaa) olivat hankkeiden hyödynsääjiin liittyviä tekijöitä. Hankkeen toteuttajiin ja talkoolaisiin liittyviä tekijöitä olivat puolestaan hankkeen toimeenpanosta vastaavan henkilöstön osaaminen (12 mainintaa), talkoolaisten sitoutuminen ja innostus (11 mainintaa) ja talkoolaisten osaaminen (9 mainintaa).

Kuva 9. Hankkeiden toteuttamista hankaloittaneet tekijät.

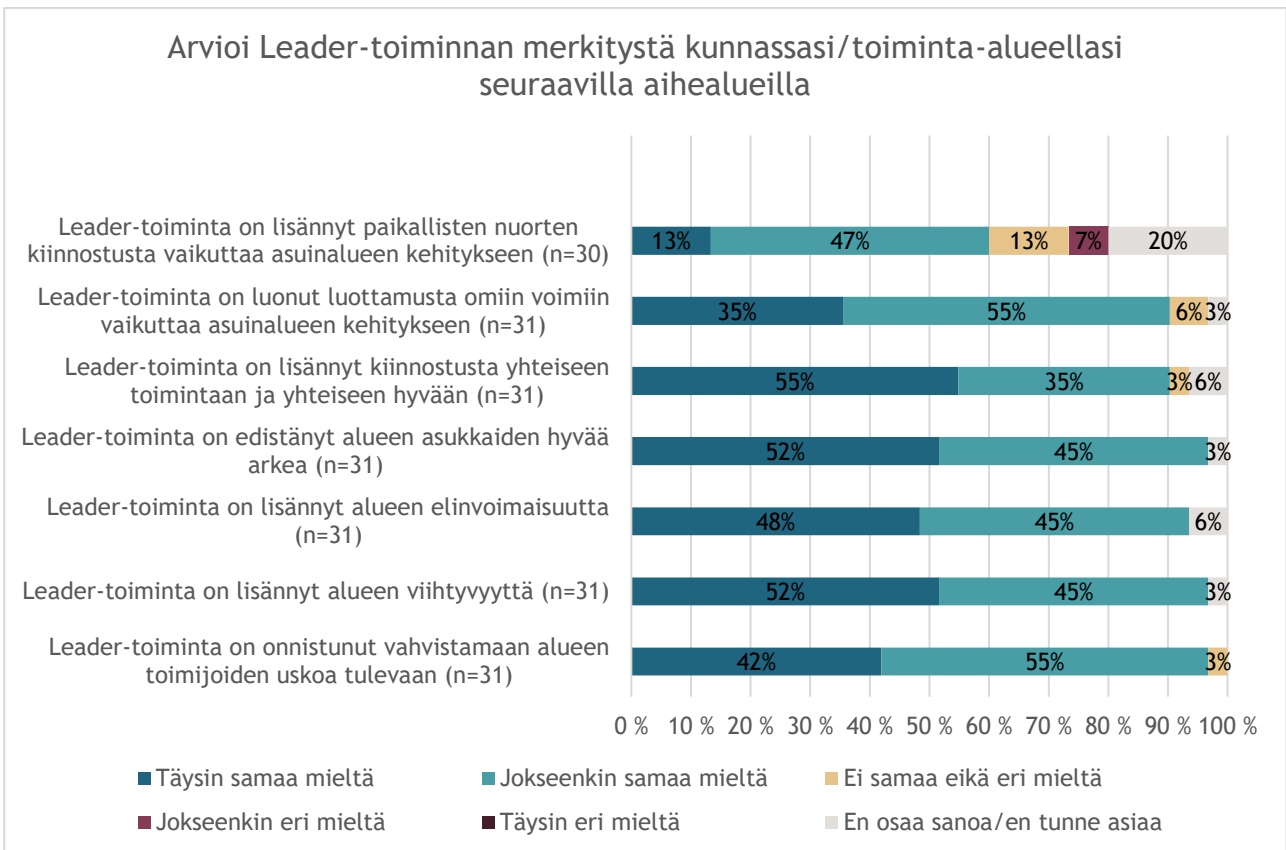
Hankkeen toteutusta hankaloittaneista tekijöistä koronaviruksesta johtuneet muutokset ja epävarmuus (7 mainintaa), henkilöstön vaihdokset (5 mainintaa) ja hankkeen suunnittelun vaativuus (5 mainintaa) saivat eniten mainintoja. Jokin muu-vaihtoehdossa vastaajat toivat esille yksittäisiä tekijöitä kuten hankkeen toteutustapojen rohkeuden puutteen, väliaikaisrahoituksen saamisen hankaluuden, talven lumitilanteen ja kyläseudulla käytettävissä olevan inhimillisen resurssin rajallisuuden. Muutamit vastaajat myös mainitsivat, että hankkeen toteutusta hankaloittaneita tekijöitä ei ollut.

Kuva 10. Strategian painopisteiden osuvuus alueen kehittämistarpeisiin.

Vastaajista 26 prosenttia näki Leader Ylä-Savon Veturin nykyisen strategian painopisteiden vastanneen alueen kehittämistarpeita erittäin hyvin ja 68 prosenttia vastaajista melko hyvin. 12 vastaajaa myös perusteli jollain tapaa vastaustaan avoimessa kentässä. Painopisteiden todettiin avoimissa vastauksissa olleen yleisesti ottaen osuvia. Painopisteiden nähtiin myös mahdollistaneen osuvaa kehittämistä. Muutamissa vastauksissa nousi esille nuoriin kohdistuvan painopisteen tärkeys, mutta myös toisaalta nuorten hankala tavoittaminen ja nuoriin kohdistettujen toimien vähäisyys.

Kuva 11. Leader toiminnan merkitys eri aihealueilla.

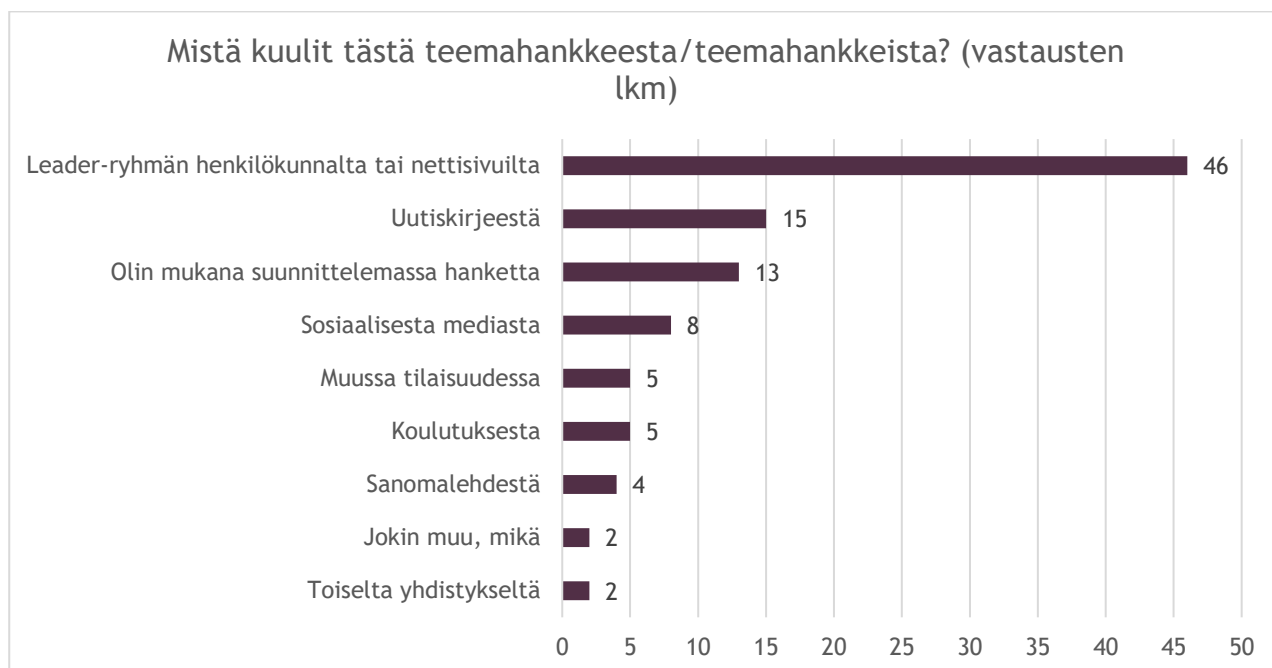
Leader-toiminnan merkitys nähtiin hanketoteuttajien keskuudessa hyvin tasaisen tärkeänä eri aihealueiden välillä. Leader-toiminnan nähtiin lisänneen kiinnostusta yhteiseen toimintaan ja yhteiseen hyvään, edistäneen alueen asukkaiden hyvää arkea, lisänneen alueen elinvoimautta ja viihtyvyyttä, onnistuneen vahvistamaan alueen toimijoiden uskoa tulevaan sekä luoneen luottamusta omiin voimiin vaikuttaa asuinalueen kehitykseen. Ainoastaan väittämä ”Leader-toiminta on lisännyt merkittävästi paikallisten nuorten kiinnostusta vaikuttaa asuinalueen kehitykseen” jako vastaajien mielipiteitä edes hieman niin että aihealueen väittämän kanssa täysin samaa mieltä olevien osuus oli vain 13 prosenttia ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus 47 prosenttia.

10 vastaajaa kertoi avoimessa kentässä näkemyksiään siitä, miten Leader Ylä-Savon Veturin toimintaa tulisi kehittää tulevaisuudessa. Muutamissa vastauksissa toimintaan oltiin varsin tyytyväisiä eikä kehittämistarpeita nähty. Muutamissa vastauksissa nostettiin esille tiedottamisen kehittäminen ja hallinnollisen taakan keventäminen. Yksittäisinä mainintoina esille nousivat nuorten parempi tavoittaminen, elinkeinonäkökulman parempi huomioiminen ja aineettomiin resursseihin panostaminen.

6.2 Teemahankkeiden alatoimenpiteet

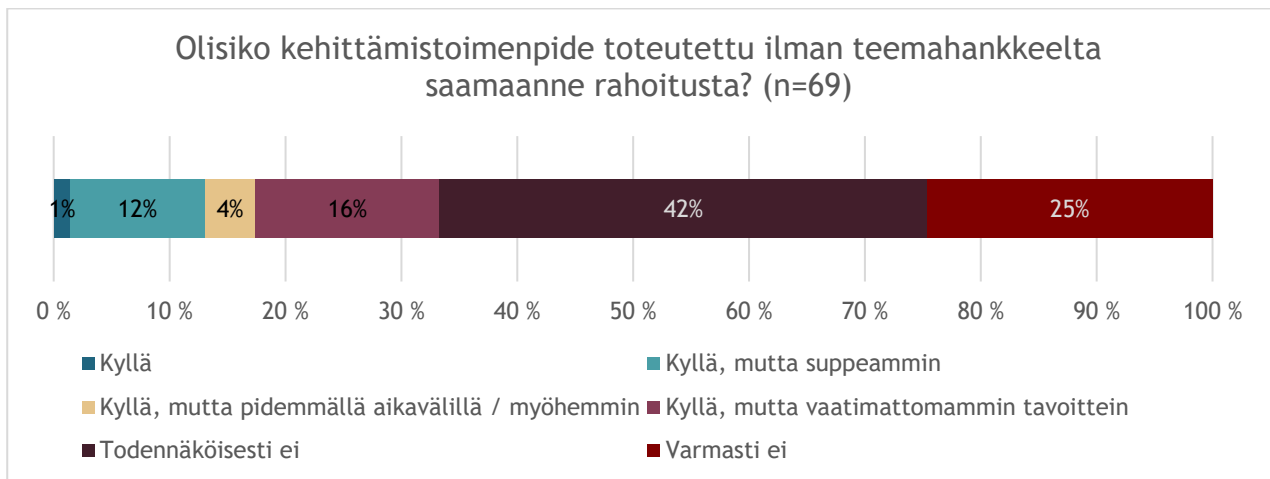
Kysely oli auki 10.2.-4.3.2022 välisenä aikana. Kysely lähetettiin 123 henkilölle, joista 68 vastasi. Vastausprosentti on 55 %.

Kuva 12. Kanavat, joista teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajat kuulivat hankkeesta.

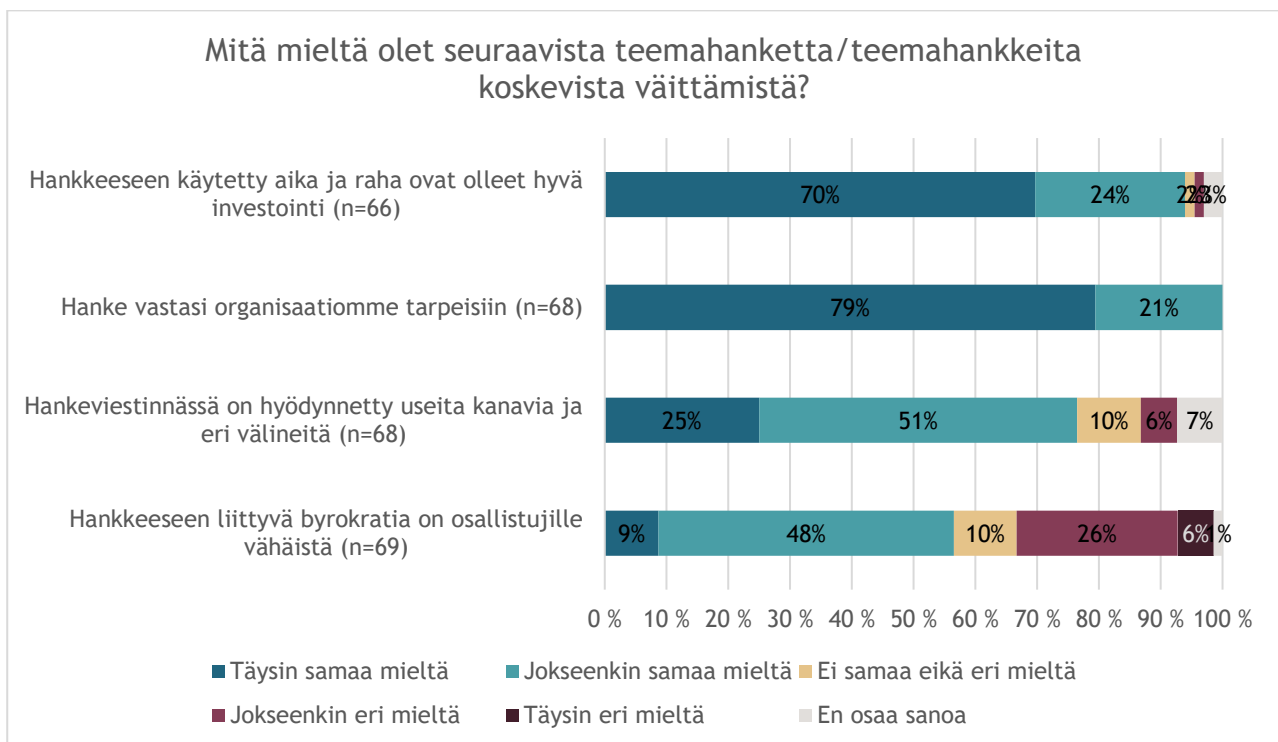
Teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajat ovat kuulleet teemahankkeista kaikkein useimmiten Leader-ryhmän henkilökunnalta tai nettisivuilta (46 mainintaa). Teemahankkeista oltiin useissa tapauksissa kuultu myös uutiskirjeestä (15 mainintaa) tai teemahankkeen alatoimenpiteen toteuttajat olivat olleet mukana suunnittelemassa teemahanketta (13 mainintaa).

Kuva 13. Rahoituksen merkitys teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajille.

Noin kaksi kolmasosaa teemahankkeiden alatoimenpiteissä toteutetuista kehittämistoimenpiteistä olisi jäänyt todennäköisesti tai varmasti toteuttamatta ilman saatua rahoitusta. Suppeammin tai vaatimattomammin tavoittein olisi toteutettu 28 prosenttia kehittämistoimenpiteistä.

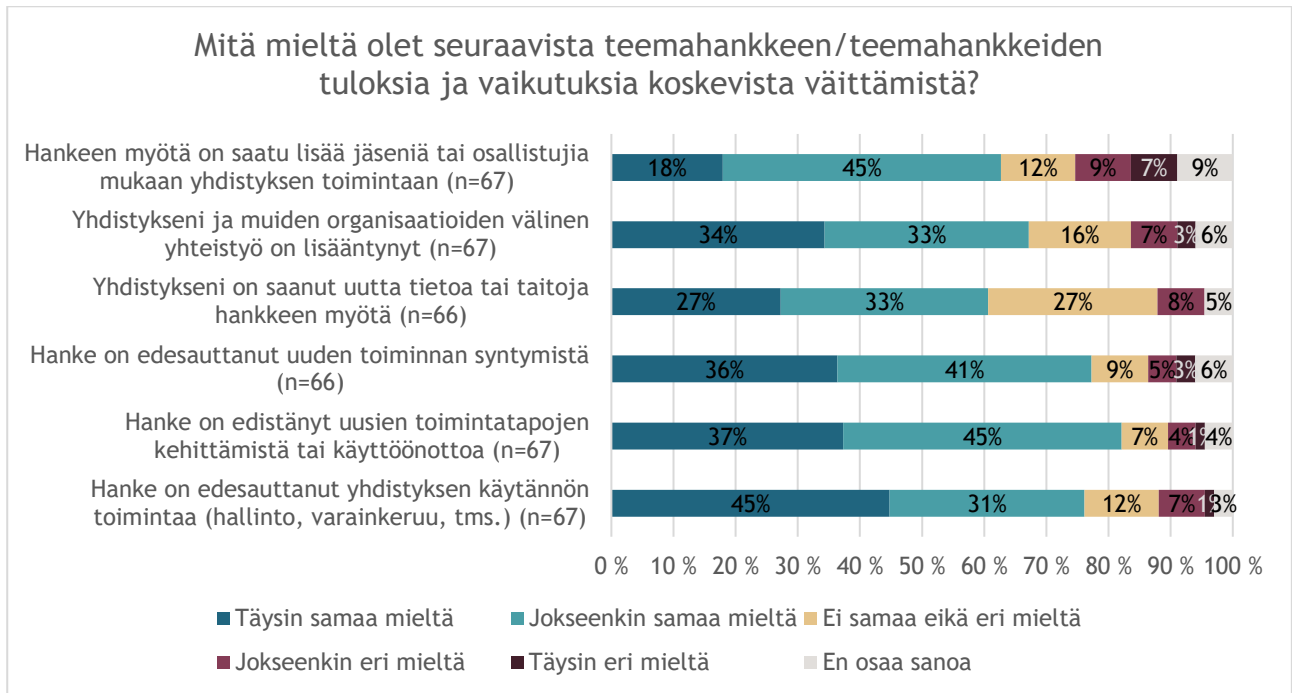
Kuva 14. Teemahankkeita koskevia väittämiä.

Teemahankkeisiin käytettyä aikaa ja rahaa on pidetty vastaajien keskuudessa hyvänä investointina. Väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 94 prosenttia vastaajista. Kaikki vastaajat olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että hanke vastasi oman organisaation tarpeisiin. Väittämä siitä, että hankeviestinnässä on hyödynnetty useita kanavia ja eri välineitä sen sijaan jakoi enemmän vastaajien mielipiteitä. Väittämän kanssa täysin samaa mieltä oli joka neljäs vastaaja ja 51 prosenttia vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä. Väittämän kanssa jokseenkin eri mieltä olivat vain 6 prosenttia vastaajista ja loput eivät osanneet ottaa asiaan kantaa. Väittämä hankkeeseen liittyvän byrokratian vähäisyydestä jakoi

vastaajien näkemyksiä kaikkein eniten. Yli puolet vastaajista (57 prosenttia) oli väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä ja lähes kolmannes vastaajista oli puolestaan jokseenkin tai täysin eri mieltä.

Kuva 15. Teemahankkeiden tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

Teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttaminen on vaikuttanut monella tapaa yhdistysten omaan toimintaan. Kaikkien teemahankkeiden tuloksia ja vaikutuksia koskevien väittämien kanssa olivat jokseenkin tai täysin samaa mieltä 60-82 prosenttia vastaajista. Eniten vastaajien näkemyksiä jakoi väittämä ”Yhdistykseni on saanut uutta tietoa tai taitoja hankkeen myötä”. Kaikkein vahvimmin vastaajat olivat samaa mieltä siitä, että hanke on edesauttanut yhdistyksen käytännön toimintaa, hanke on edistänyt uusien toimintatapojen kehittämistä ja käyttöönottoa ja hanke on edesauttanut uuden toiminnan syntymistä.

Avoimissa vastauksissa (n=31) kysymykseen mitä uutta hanke toi oman organisaationne toimintaan nousi esille etenkin teemahankkeiden luomat mahdollisuudet ja edellytykset oman toiminnan järjestämiselle kehittämiseksi ja uusien jäsenien tavoittamiselle. Käytännössä toiminnan mahdollistajina mainittiin esim. välineistöt, harrastusmahdollisuudet, tilat, tapahtumat ja eri toimintamuodot. Lisäksi vastauksissa nousi esille yhteistyön lisääntyminen esimerkiksi muiden yhdistysten kanssa ja uusien toimintatapojen käyttöönotto sekä osaamisen kehittyminen.

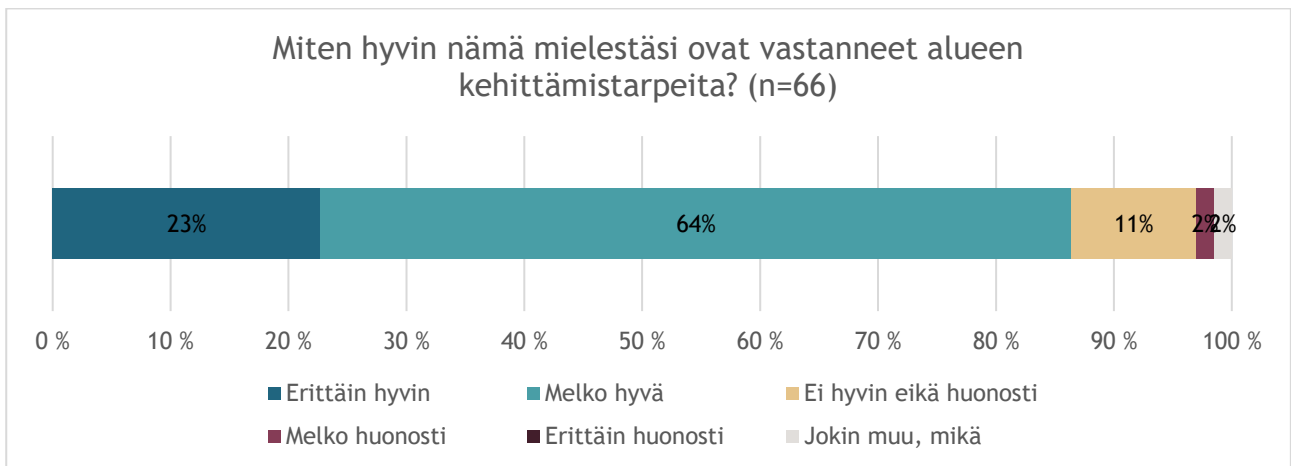
Kuva 16. Teemahankkeiden tärkeimpiä tuloksia ja vaikutuksia.

Teemahankkeiden tärkeimpinä tuloksina ja vaikutuksena nousivat esille etenkin uusien toimintatapojen käytön edistäminen (36 mainintaa) ja hankkeen myötä syntynyt uusi toiminta (34 mainintaa). Hankkeissa on myös parannettu kehitettyjen tilojen toiminta- ja käyttömahdollisuuksia (25 mainintaa), säilytetty tai parannettu olemassa olevia palveluita (24 mainintaa), innostettu uusia toimijoita mukaan toimintaan (21 mainintaa) sekä luotu uusia tapahtumia (20 mainintaa). Vastaajilla oli myös mahdollisuus tarkentaa halutessaan toimenpiteen muita vaikutuksia. Näissä avoimissa vastauksissa (n=13) korostuivat etenkin vaikutukset yhteisöllisyyden ja yhteistyön kehittymiseen.

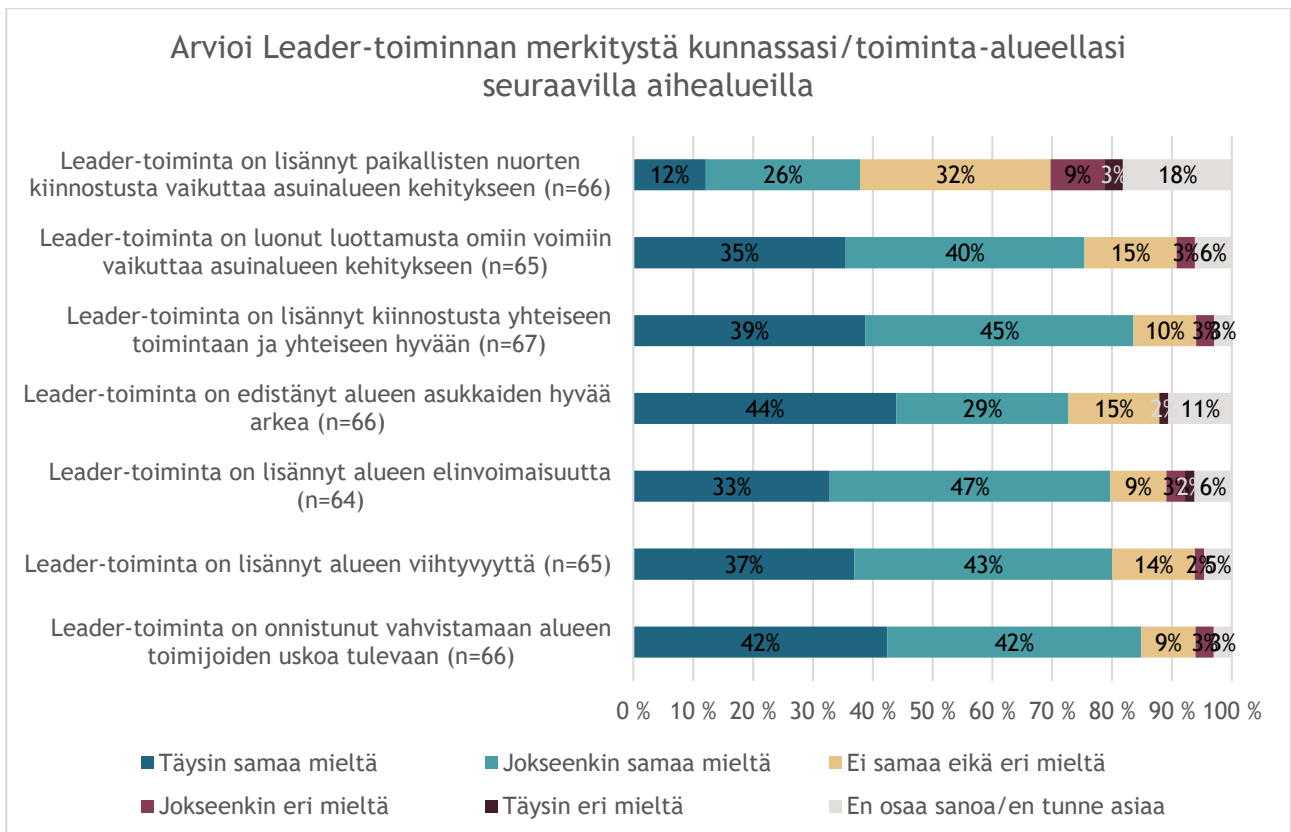
Avoimena kysymyksenä kysyttiin, miten eri kohderyhmät ovat hyötäneet toteuttamastanne teemahankkeen/teemahankkeiden toimenpiteestä (n=34). Tyypillisesti toimenpiteistä hyötijinä mainittiin esimerkiksi tilojen ja välineiden käyttäjät sekä tapahtumien osallistujat. Tilojen käytettävyyden mainittiin parantuneen ja niiden merkitys kokoontumispaikkoina mainittiin tärkeänä asiana samoin, kun tilojen käytön monipuolistuminen. Toimintaan kerrottiin myös aktivoituneen uusia ja laajempia kohderyhmiä ja harrastusmahdollisuuksia on pystytty tarjoamaan laajemmalle joukolle. Muutamat vastaajat toivat esille myös kohderyhmien saaman osaamisen ja tiedon lisääntymisen.

Kuva 17. Strategian painopisteiden osuvuus alueen kehittämistarpeisiin.

Vastaajista 23 prosenttia näki Leader Ylä-Savon Veturin nykyisen strategian painopisteiden vastanneen alueen kehittämistarpeita erittäin hyvin ja 64 prosenttia vastaajista melko hyvin. Avoimissa vastauksissa oli mahdollista perustella vastaustaan (n=20). Vastaajat suhtautuivat painopisteiden osuvuuteen pääosin myönteisesti. Nuoret tulevaisuuden tekijöinä-painopisteen osalta vastauksista nousi osin esille näkemykset, joiden mukaan osassa hankkeita on edistetty painopistettä onnistuneesti, mutta toisaalta haasteelliseksi mutta tärkeäksi tunnistetun painopisteen edistämiseksi kaivattiin edelleen lisää toimia. Eräässä vastauksessa esille nousi myös näkemys painopistealueiden laajuudesta, jolloin painopisteiden ohjausvaikutuksen hankkeiden sisältöön todettiin olevan hyvin mahdollistava hyvässä ja pahassa.

Kuva 18. Leader toiminnan merkitys eri aihealueilla.

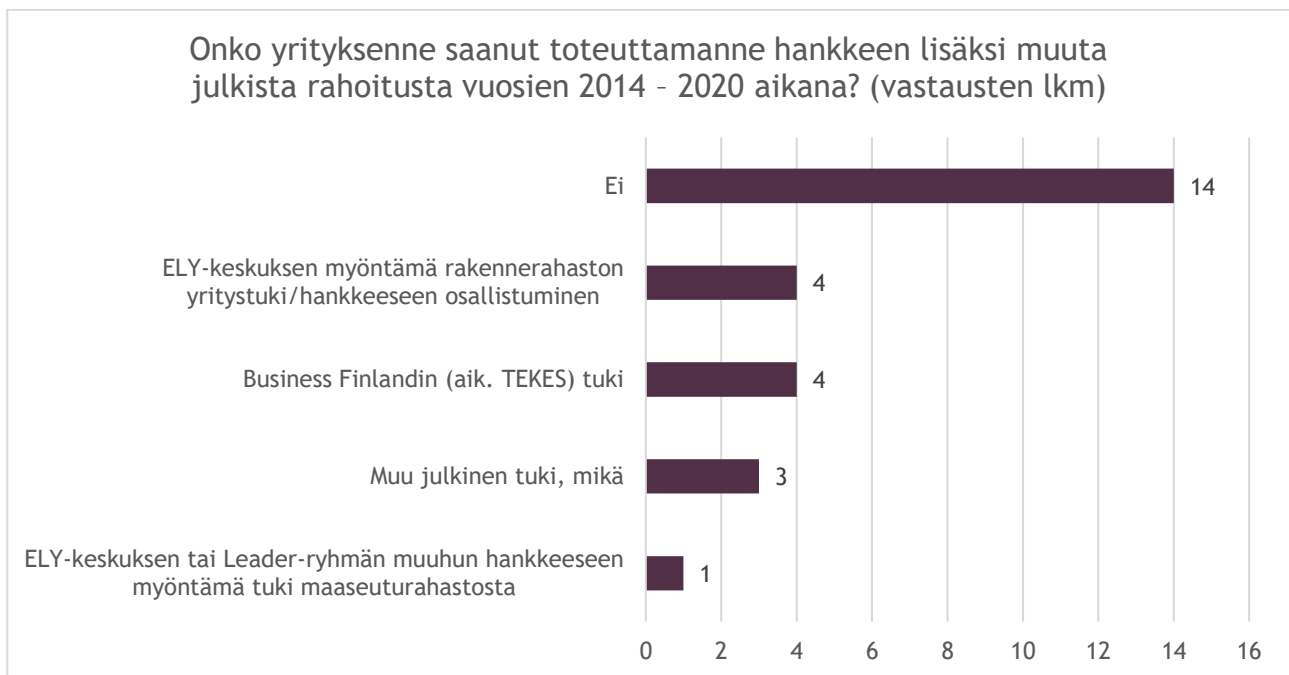
Leader-toiminnan merkitys nähtiin teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajien keskuudessa tasaisen tärkeänä eri aihealueiden välillä. Leader-toiminnan nähtiin lisänneen kiinnostusta yhteiseen toimintaan ja yhteiseen hyvään, onnistuneen vahvistamaan alueen toimijoiden uskoa tulevaan, lisänneen alueen elinvoimaisuutta ja viihtyvyyttä, luoneen luottamusta omiin voimiin vaikuttaa asuinalueen kehitykseen sekä edistäneen alueen asukkaiden hyvää arkea. Ainoastaan väittämä ”Leader-toiminta on lisännyt merkittävästi paikallisten nuorten kiinnostusta vaikuttaa asuinalueen kehitykseen” jako vastaajien mielipiteitä niin että aihealueen väittämän kanssa täysin samaa mieltä olevien osuus oli vain 12 prosenttia ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus 26 prosenttia. Väittämään kantaa muodostamattomien osuus oli huomattavan suuri (32 prosenttia). Lisäksi 18 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa/ei tuntenut asiaa.

19 vastaajaa kertoi avoimessa kentässä näkemyksiään siitä, miten Leader Ylä-Savon Veturin toimintaa tulisi kehittää tulevaisuudessa. Vastauksissa nousi esille etenkin tiedotuksen lisääminen entisestään ja hallinnollisen taakan vähentäminen. Tiedottamisen osalta mainittiin mm. vähemmän aktiivisten toimijoiden tavoittaminen, tietoisuuden lisääminen yritysten keskuudessa. Lisäksi vastauksissa tuotiin esille yksittäisiä toiveita rahoituksen kohdentamisesta olemassa olevien eri painopisteiden ja läpileikkaavien teemojen sisältöihin.

6.3 Yritystuet

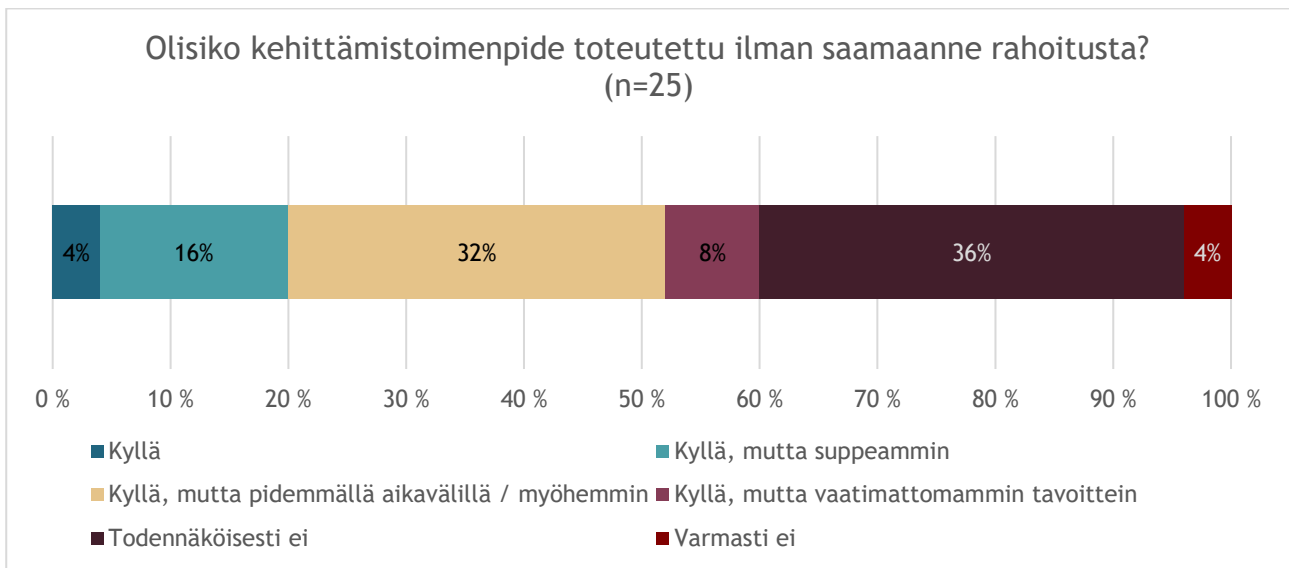
Kysely oli auki 10.2.-4.3.2022 välisenä aikana. Kysely lähetettiin 57 henkilölle, joista 23 vastasi. Vastausprosentti on 40 %.

Kuva 19. Yritysten saama muu julkinen rahoitus vuosina 2014-2020.

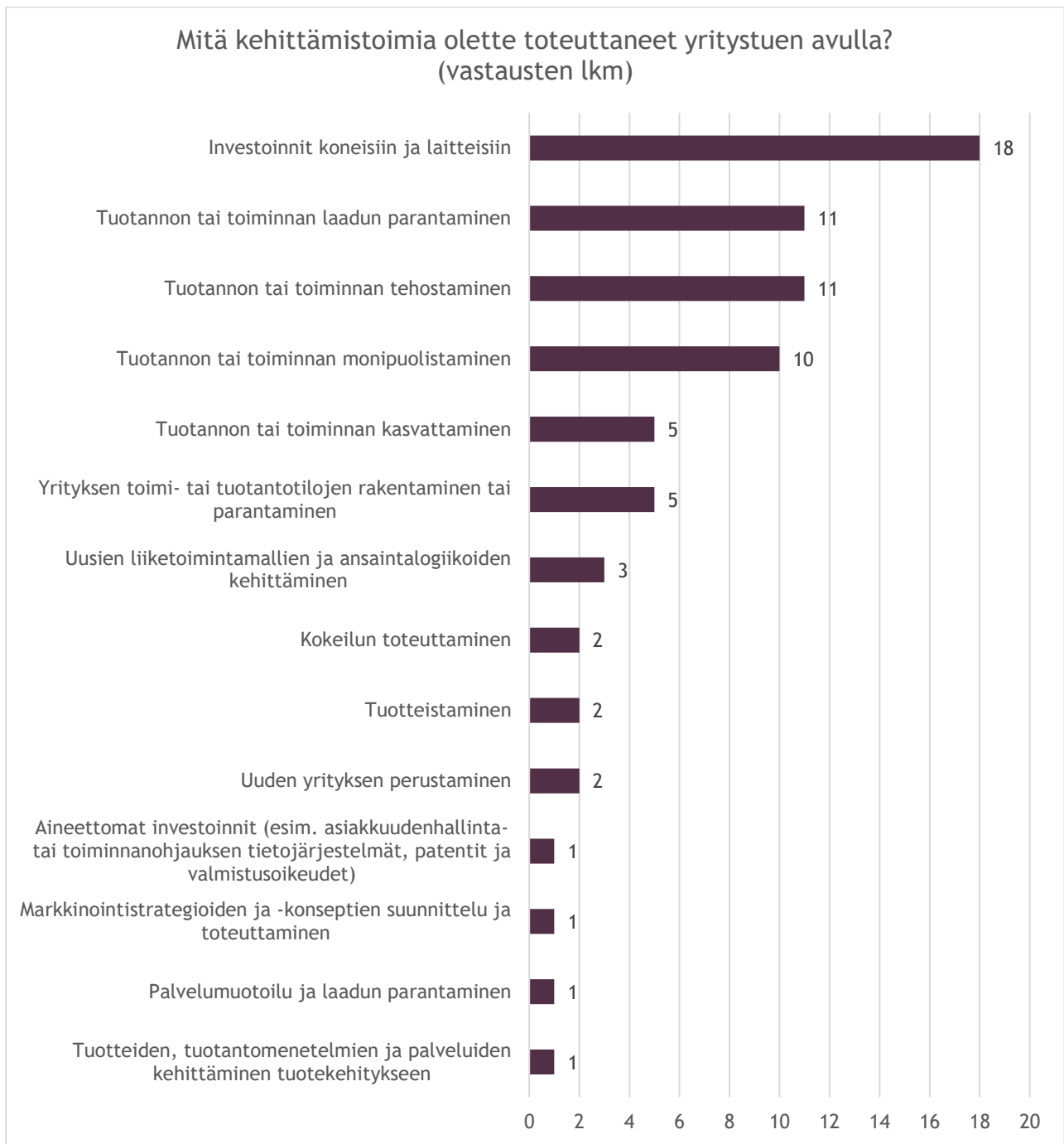
Valtaosa vastaajista (14 vastaajaa) ei ollut saanut Ylä-Savon veturin yritystuen lisäksi muuta julkista rahoitusta. Neljä yritystä olivat saaneet tukea rakennerahastosta tai Business Finlandilta. Muuta julkista tukea saaneet yritykset mainitsivat saamiensa koronatukia.

Kuva 20. Rahoituksen merkitys yritystukien saajille.

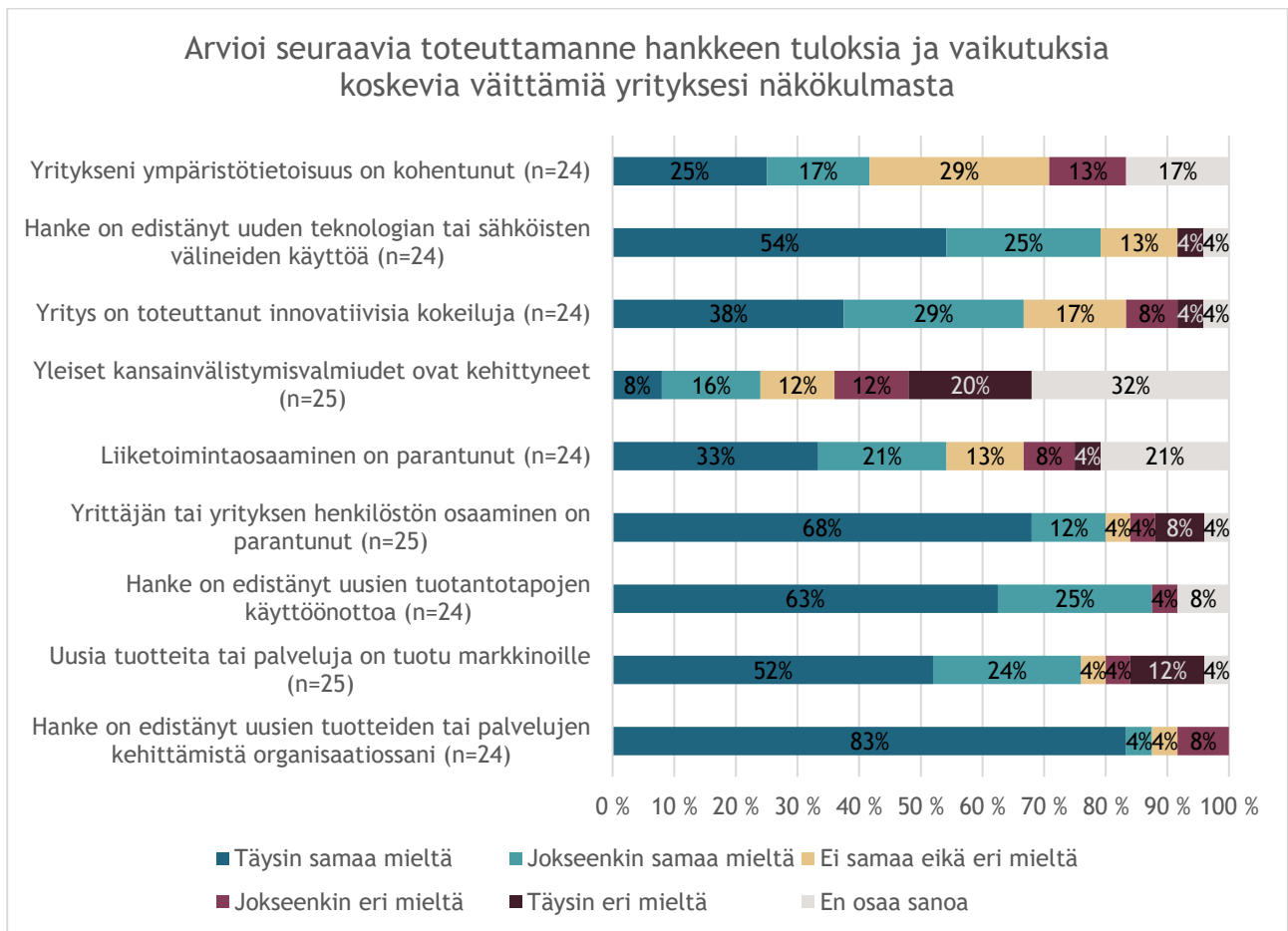
Hieman yli kolmannesta (36 prosenttia) yrityksiä toteuttamista kehittämistoimenpiteistä ei olisi todennäköisesti toteutettu ilman saatua rahoitusta. Noin kolmannes (32 prosenttia) kehittämistoimista olisi puolestaan toteutettu pidemmällä aikavälillä/myöhemmin ja 24 prosenttia toimista olisi toteutettu suppeammin tai vaatimattomammin tavoittein.

Kuva 21. Yritystuilla toteutetut kehittämistoimenpiteet.

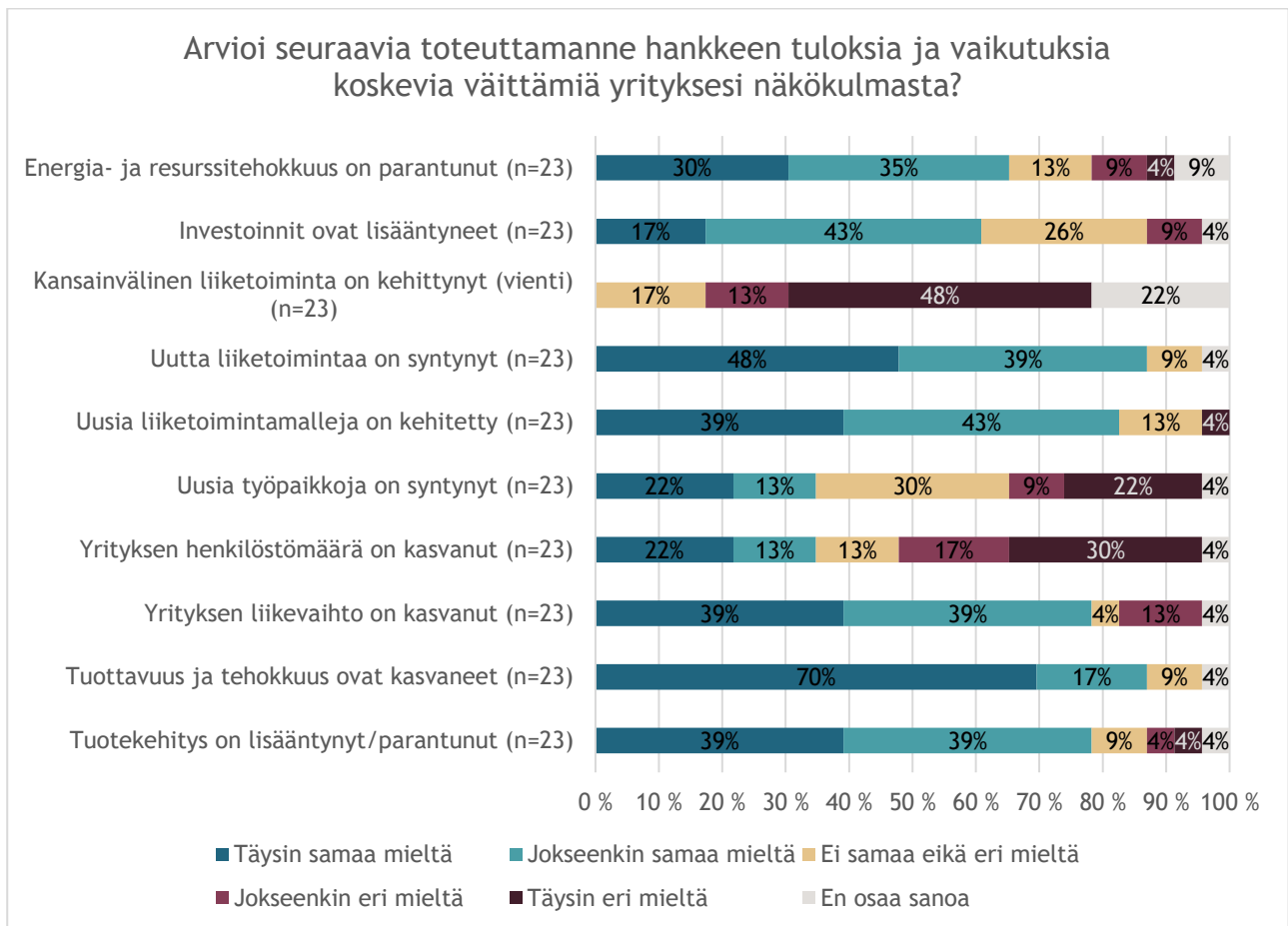
Kyselyyn vastanneet yritykset ovat toteuttaneet etenkin investointeja koneisiin ja laitteisiin (18 mainintaa). Seuraavaksi eniten toteutettuja kehittämistoimia olivat tuotannon tai toiminnan parantaminen (11 mainintaa), tuotannon tai toiminnan tehostaminen (11 mainintaa) ja tuotannon tai toiminnan monipuolistaminen (10 mainintaa).

Kuva 22. Yritystukien tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

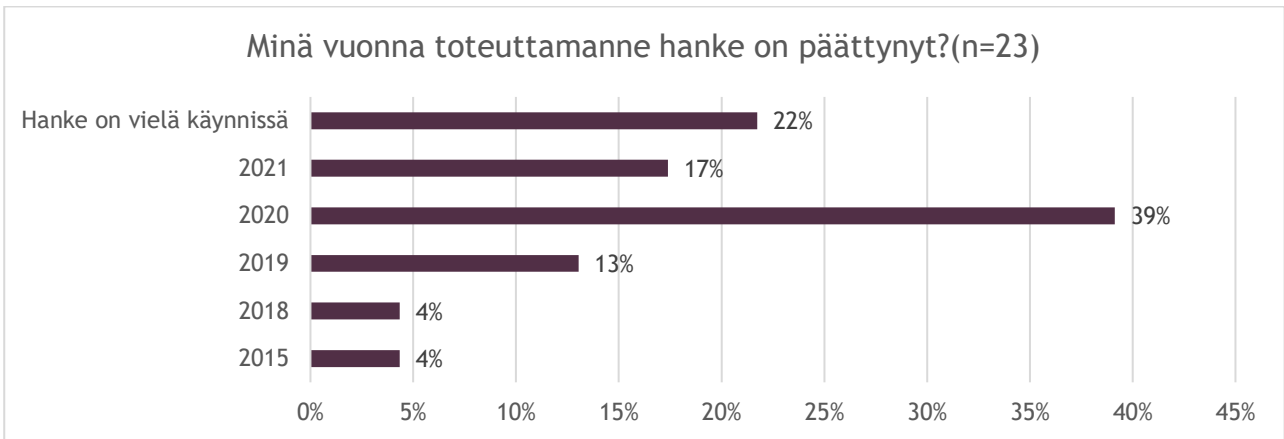
Väittämän ”Hanke on edistänyt uusien tuotteiden tai palveluiden kehittämistä organisaatiossani” kanssa oli täysin samaa mieltä peräti 83 prosenttia vastaajista. Hankkeet ovat myös onnistuneesti edistäneet uusien tuotantotapojen käyttöönottoa, parantaneet yrittäjän tai yrityksen henkilöstön osaamista ja edistäneet uuden teknologian tai sähköisten välineiden käyttöä. Näitä tuloksia ja vaikutuksia koskeneiden väittämien kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä olleiden vastaajien osuudet vaihtelivat 79-88 prosentin välillä. Hankkeiden vaikutuksesta on niin ikään onnistuneesti tuotu uusia tuotteita tai palveluja markkinoille (täysin tai jokseenkin samaa mieltä 76 prosenttia vastaajista) ja toteutettu innovatiivisia kokeiluja (täysin tai jokseenkin samaa mieltä 67 prosenttia vastaajista). Yritysten kansainvälistymisvalmiuksia hankkeissa on sen sijaan kehitetty vähäisesti. Väittämän ”Liiketoimintaosaaminen on parantunut” kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 54 prosenttia vastaajista ja väittämän ”Yritykseni ympäristötietoisuus on kohentunut” kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 42 prosenttia vastaajista.

Kuva 23. Yritystukien tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

Hankkeet ovat vaikuttaneet etenkin tuottavuuden ja tehokkuuden kasvamiseen, uuden liiketoiminnan syntymiseen, uusien liiketoimintamallien kehittymiseen, yritysten liikevaihdon kasvamiseen ja tuotekehityksen lisääntymiseen/parantumiseen. Näitä vaikutusten syntymistä koskeneiden väittämien kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä olevien osuudet vaihtelivat 78-87 prosentin välillä. Väittämän ”Energia- ja resurssitehokkuus on parantunut” kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 65 prosenttia vastaajista ja väittämän ”Investoinnit ovat lisääntyneet” kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli 60 prosenttia vastaajista. Kansainvälisen liiketoiminnan ei puolestaan nähty hankkeiden seurauksena kehittyneen, sillä väittämään ei vastannut myönteisesti yksikään vastaaja. Väittämät ”Yrityksen henkilöstömäärä on kasvanut” ja ”Uusia työpaikkoja on syntynyt” jakoivat vastaajien näkemyksiä kaikkein eniten. Näiden väittämien kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä oli hieman yli kolmannes vastaajista. Uusien työpaikkojen syntymisen osalta 30 prosenttia vastaajista ei osannut muodostaa kantaa ja yrityksen henkilöstömäärän kasvua koskeneen väittämän kanssa jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 47 prosenttia vastaajista.

Kuva 24. Yritystukihankkeiden päättymivuodet.

Kyselyyn vastanneiden yritysten hankkeista 78 prosenttia on päättynyt vuoden 2020 aikana tai sen jälkeen. Seuraavat kysymykset toimenpiteen pitkäaikaisista vaikutuksista yrityksen liiketoimintaan esitettiin vain vuonna 2019 tai aikaisemmin päättyneille hankkeille. Näiden muutamien vastausten tapauksessa hankkeilla on havaittu olevan myös pidempiaikaisia vaikutuksia.

Kuva 25. Vuonna 2019 tai aikaisemmin päättyneiden yritytukien pitkäaikaiset vaikutukset.

Kuva 26. Yritystukihankkeiden onnistumista edesauttaneet tekijät.

Yritystukihankkeen onnistumista ovat edesauttaneet etenkin Ylä-Savon Veturin tuki ja ohjeistus (22 mainintaa). Oma osaaminen (11 mainintaa), riittävät resurssit yritystukihankkeen toteuttamiseen (10 mainintaa) ja yritystukihankkeen hyvä suunnittelu (9 mainintaa) koettiin usein edesauttaneen hankkeen onnistumista.

Kuva 27. Yritystukihankkeiden toteuttamista hankaloittaneet tekijät.

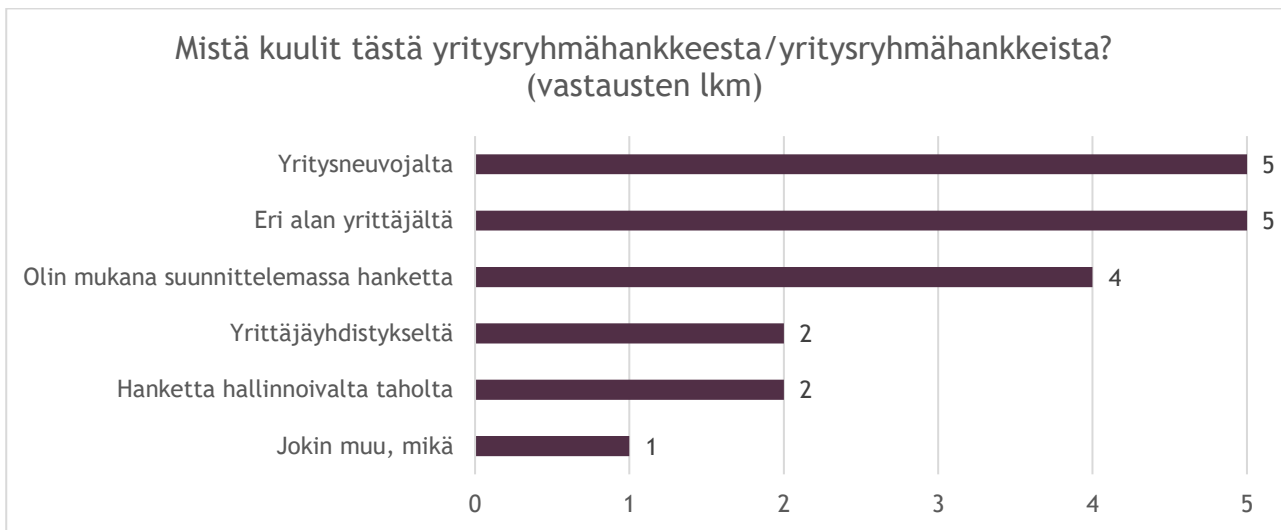

Hankkeen toteutusta ovat hankaloittaneet useammat yksittäiset tekijät, eikä mikään tekijä noussut merkittävästi ylitse muiden. Koronaviruksesta johtuva epävarmuus (7 mainintaa), sähköinen tuenhaku (5 mainintaa) ja oma osaaminen (5 mainintaa) saivat eniten mainintoja hankkeen toteutusta hankaloittaneina tekijöinä.

6.4 Yritysryhmähankkeiden osallistujat

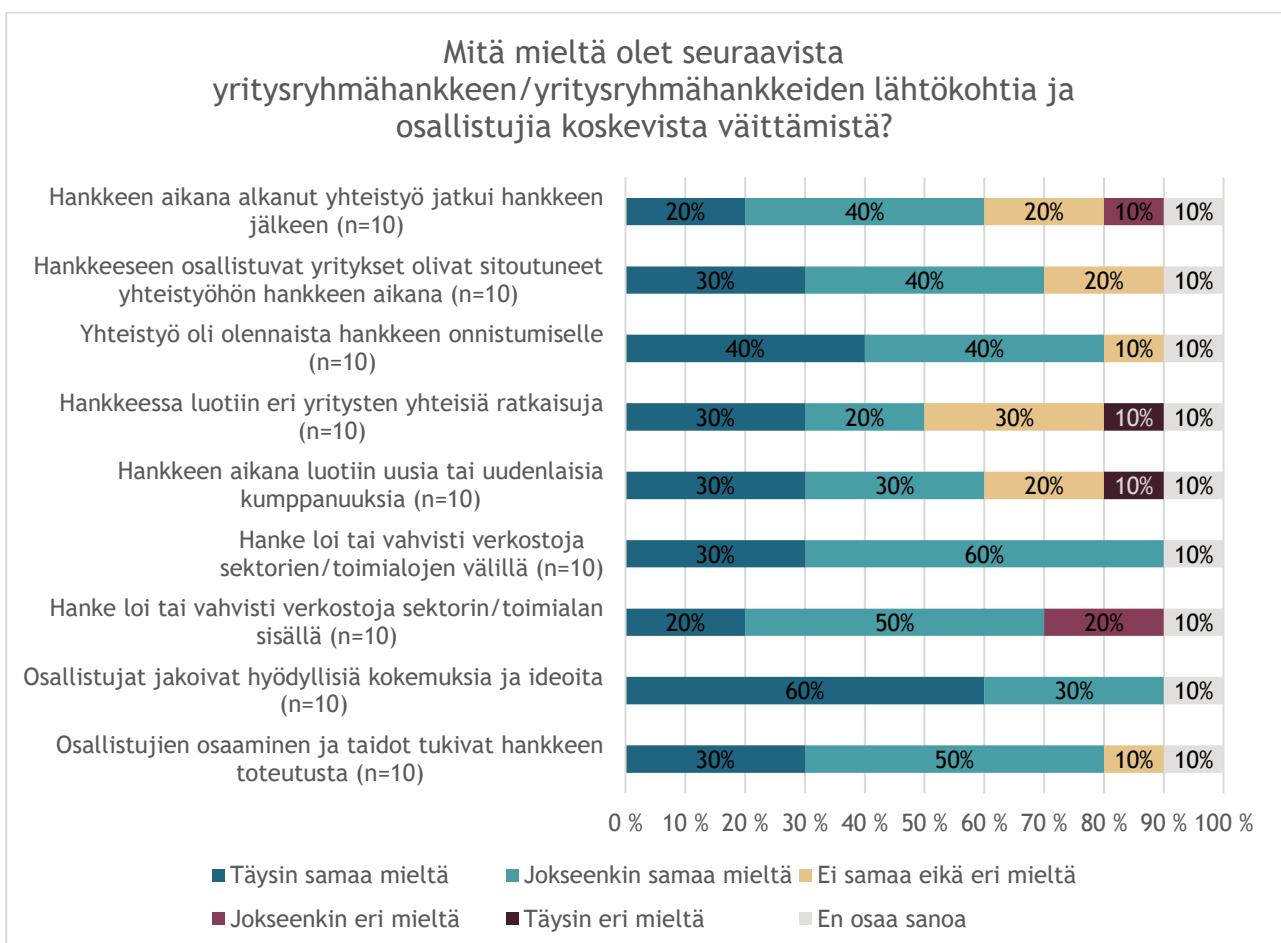
Kysely oli auki 10.2.-4.3.2022 välisenä aikana. Kysely lähetettiin 25 henkilölle, joista 9 vastasi. Vastausprosentti on 36 %.

Kuva 28. Kanavat, joista yritysryhmähankkeiden osallistujat kuuluivat hankkeesta.

Kysyttäessä vastaajilta, että Mistä kuulit yritysryhmähankkeesta/hankkeista, vastauksissa korostuivat yritysneuvojan (5) merkitys sekä muut yrittäjät (5). Tämän lisäksi osa vastaajista (4) oli itse osana yritysryhmähankkeen suunnittelua. Myös yrittäjähdistys sekä hanketta hallinnoivat tahot tai taho saivat molemmat kaksi (2) vastausta.

Kuva 29. Yritysryhmähankkeiden lähtökohtia ja osallistujia koskevia väittämiä.

Kysyttäessä yritysryhmähankkeiden lähtökohtia koskevista väittämistä, vastaukset olivat hyvin yhtenäisiä. Esimerkiksi väittämä koskien osallistujien jakamia hyviä kokemuksia ja ideoita, jopa 60% vastaajista oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Väittämät koskien yritysryhmähankkeiden yhteistyötä ja yritysten sitoutumista yhteistyöhön arvioitiin olevan pääsääntöisesti hyvää. Esimerkiksi 70% vastaajista olivat täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että osallistujat olivat hyvin sitoutuneet yhteistyöhön hankkeen aikana. Peräti 80% vastaajista pitivät yhteistyötä olennaisena ja merkittävänä osana hankkeen onnistumisen kannalta. Myös verkostoituminen koettiin merkittäväksi yritysryhmähankkeiden aikana. Jopa 90% vastaajista olivat samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että hanke loi tai vahvisti verkostoja sektorien/toimialojen välillä. Vastauksista myös ilmenee, että yritysryhmähankkeeseen/hankkeisiin osallistuneet toimijat ja tahot tukivat hyvin hankkeen toteutusta.

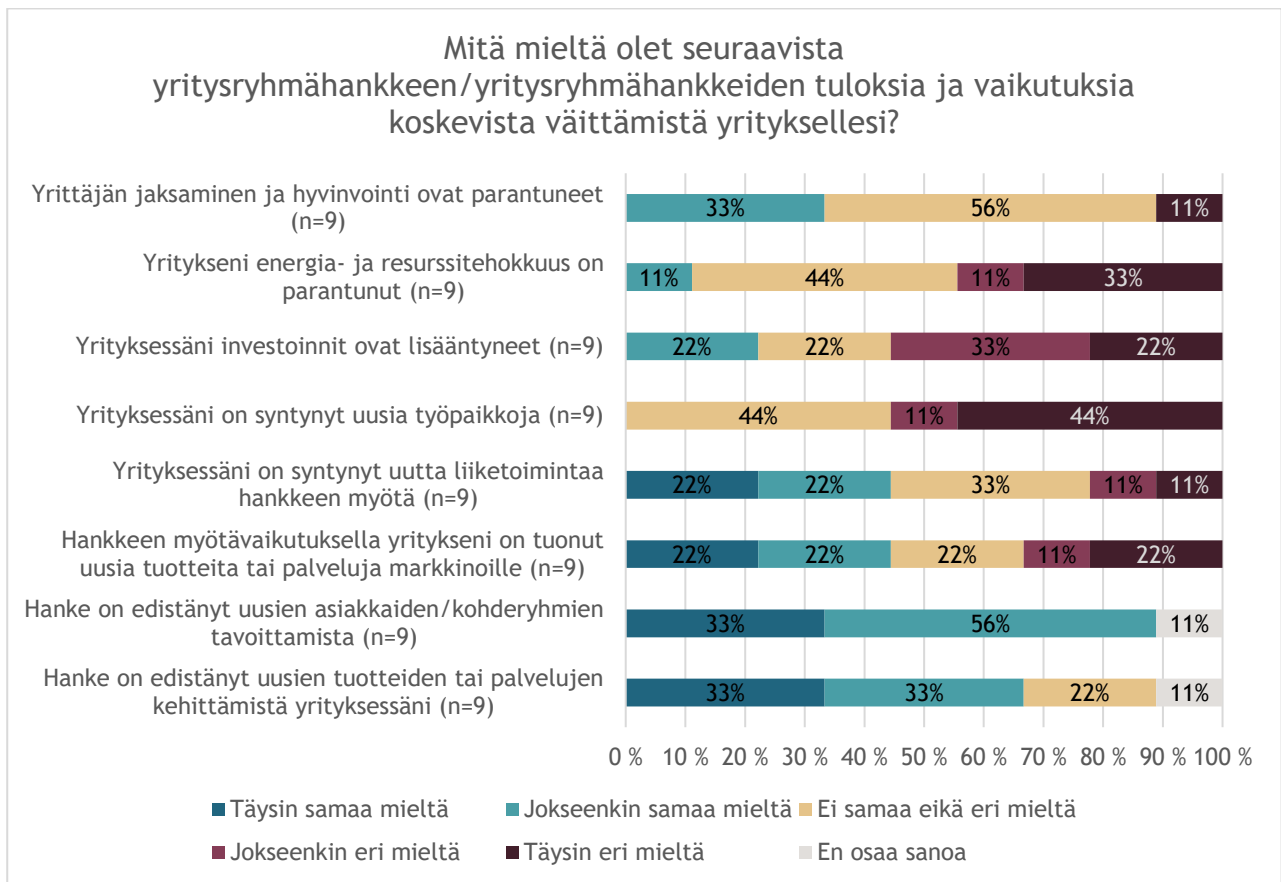
Kysyttäessä vastaajilta avoimessa kysymyksessä, että *Mitä lisäarvoa yhteistyöllä on saavutettu (verrattuna siihen, että toimet olisi tehty ilman eri tahojen välistä yhteistyötä)?* Vastauksissa nousivat esiin, että yhteistyön avulla on uuden oppiminen ja uuden omaksuminen on helpottunut huomattavasti. Toisekseen korostui, että mitä enemmän hankkeissa oli yrityksiä mukana, sen paremmin voimavaroja ja vastuun jakamista pystyttiin allokoimaan osallisten kesken.

Kuva 30. Yritysryhmähankkeiden tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

Väittämät, koskien yritysryhmähankkeen tai hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia vastaajan yritykselle vastauksissa korostui selkeästi uusien tietojen ja taitojen kartuttaminen hankkeen myötä. 100% vastaajista kokivat olleensa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä, että uusia tietoja ja taitoja on karttunut hankkeen myötä. Vastaajat myös korostivat, että hanke edisti osaamista yrityksessä. 56% vastaajista oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja 33% oli jokseenkin samaa mieltä. Hanke vauhditti myös teknologian ja sähköisten järjestelmien käyttöönottoa yritysryhmähankkeisiin osallistuneissa yrityksissä. Väittämässä koskien yhteistyötä muiden yritysten kanssa on eniten variaatiota vastauksissa. Tietysti suhteellisen alhainen vastaajamäärä (n=9) vaikuttaa jyrkästi vastausten prosenttiosuuksiin. Kuitenkin 66% vastaajista olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että yritykseni tekee enemmän yhteistyötä muiden yritysten kanssa.

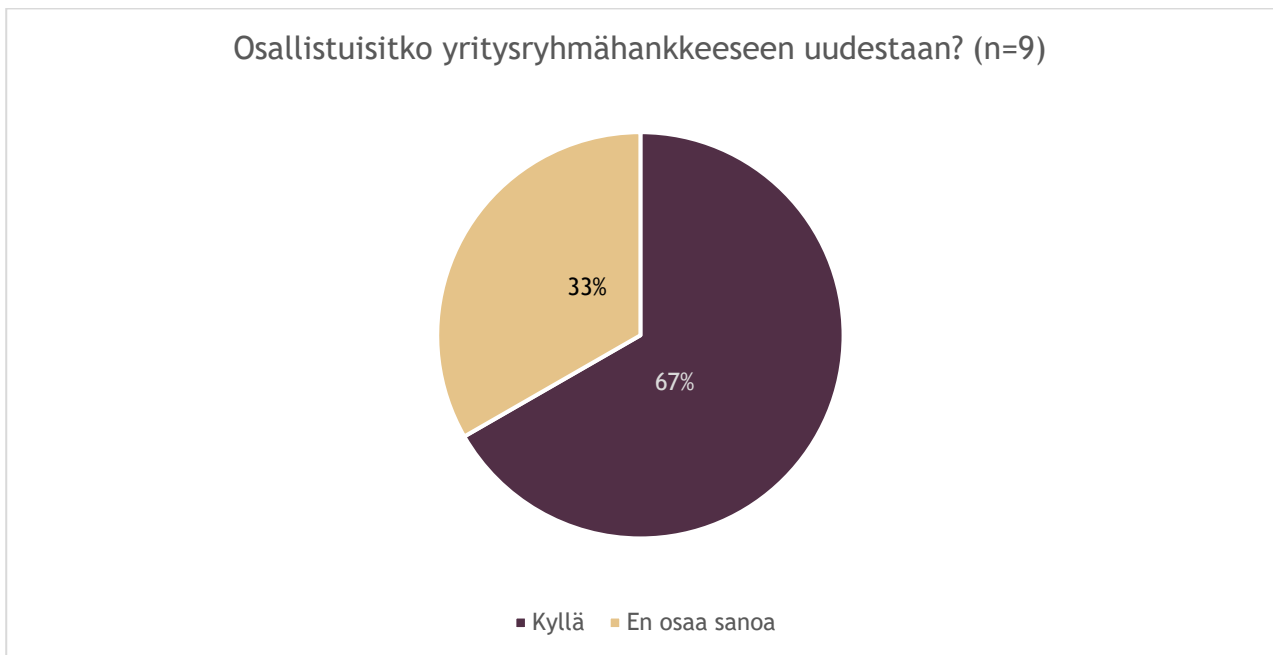
Kuva 31. Yritysryhmähankkeiden tuloksia ja vaikutuksia koskevia väittämiä.

Yllä olevissa väittämässä koskien yritysryhmähankkeiden tuloksia ja vaikutuksia osallistuneille yrityksille, on selkeästi eniten vaihtelua vastauksissa. Esimerkiksi 33% vastaajista oli täysin eri mieltä väittämän kanssa, että hankkeen myötä yrityksen energia- ja resurssitehokkuudet ovat parantuneet. 11% oli väittämän kanssa jokseenkin samaa mieltä ja 44% ei ollut samaa eikä eri mieltä. Uusien työpaikkojen syntyyn suhtauduttiin myös kriittisesti: hankkeilla ei koettu olevan työllistävää vaikutusta hankkeeseen tai hankkeisiin osallistuneissa yrityksissä. 44% ei ollut väittämän kanssa samaa eikä eri mieltä, mutta peräti 44% oli väittämän kanssa täysin eri mieltä. Kuitenkin hankkeilla koettiin olevan jokseenkin vaikutusta osallistuneiden yritysten liiketoimintaan. Noin puolet vastaajista olivat täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämien kanssa, että hanke on tuonut uutta liiketoimintaa tai hankkeen myötävaikutuksen avulla yritykselle on syntynyt uusia tuotteita tai palveluita markkinoille. Tämän lisäksi 66% katsoi, että hanke edisti uusien tuotteiden tai palveluiden *kehittämistä* hankkeeseen osallistuneessa yrityksessä. Selkeästi myönteisimmät vastaukset koskivat asiakkaiden tavoitettavuutta koskevaa väittämää. Lähes jokainen vastaaja kertoi olleensa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, että hanke edisti uusien asiakkaiden tai kohderyhmien tavoitettavuutta.

Avoimessa vastauskohdassa pyydettiin osallistujilta vastauksia kysymykseen, että *Miten yrityksesi on hyödyntänyt yritysryhmähankkeen/yritysryhmähankkeiden oppeja käytännössä?* Vastauksissa korostuivat hankkeen vaikutukset teknologia- ja internet-osaamisen kasvu. Muun muassa verkkokaupan lisääminen palveluntarjontaan ja videoiden editointi olivat konkreettisia oppeja ja osaamisia, mitä hankkeen aikana on työkalupakkiin hankittu. Myös yhteistyön merkitys on kasvanut yritysten välillä yritysryhmähankkeen jälkeen.

Kuva 32. Yritysten halukkuus osallistua uudestaan yritysryhmähankkeeseen.

Vastaajista 67% osallistuisi uudestaan yritysryhmähankkeeseen. Vastaavasti 33% vastaajista ei osaisi sanoa, että osallistuisivatko he vai eivät. Kuitenkaan kukaan vastaajista ei kokenut, ettei missään nimessä haluaisi osallistua tulevaisuudessa uudestaan yritysryhmähankkeeseen.

Lopuksi vastaajille annettiin vapaa sana. Vastaajilta pyydettiin *vapaamuotoisia kommentteja koskien yritysryhmähanketta/yritysryhmähankkeita. Mikä onnistui hyvin? Missä olisi vielä kehitettävää?* Erityisesti ”vetäjän” ja ”opettajan” merkitys hankkeille oli ilmeisen tärkeää. Tämän lisäksi hankkeen tarkka suunnittelu, budjetointi, aikataulutukset sekä yleinen roolitus on eriarvoisen merkittävää hankkeen onnistumisen kannalta. Kuitenkin yhdessä hankkeessa kiiteltiin hankkeen internetohjauksen sujuvuutta.

7. Liite 2. Infograafi

